

Aita Kivi äsjailmunud raamat „Lähedal” räägib lähedusest: läheduse avastamisest, nautimisest ja selle kaotamisest, minevikuläheduse kummalisest mõjust oleviku otsustele, mehe-naise läheduse teisenemisest ning sundsuguluse kohustusest lähedal olla. Vt lk 5.

RAAMAT

EESTI KIRJASTUSTE LIIDU AJALEHT

Nr 4 (27)

17. aprill 2008

kommentaar Kolekirjastajad

Pealkirjas toodud määratlust kasutame omavahel kirjastuses, kui Eesti raamatuturul mõne väga koleda kujundusega üllitise leiame. Ei salga, et need on. Ei salga, et vahel öhkame: küll nad oskavad seal välismaal ikka ilusaid raamatuid teha!

Omaltpoolt oleme alati nõus raamatukujunduse üle asjatundjatega arutlema ja nende professionaalseid ettepanekuid arvestama.

Paraku võttis üks disainer koos jüngriga pärast eelmise aasta 25 kaunima raamatu selgumist endale õiguse kogu Eesti raamatukujundusele lihtsalt vesi peale tõmmata. Nii Eesti Päevalehest kui ka Sirbist võisime lugeda Kristjan Mändmaa arvamusavaldusi, kui oskamatult meil raamatuid kujundatakse ja kirjutatakse. Kui aga meie soovisime Postimehes avaldada artiklit raamatukujundusest, siis ei peetud lubatud avaldamistähtaega millekski, kuni me ise loo avaldamisest loobusime. Nii jäigi Eesti ajakirjanduses kõlama mõte, et meil on ainult koledad raamatud ja mõttetus kirjutajad. Kahju.

Olen alati olnud seda meelt, et ainult oma tööga saab ennast tõestada. Kui seda ei märgata või millekski ei peeta, siis pole midagi parata. Kuid igal inimesel on tunnustusevajadus. Ning soov, et tema tööd väärtustaks ka ühiskond. Meil asendab konstruktiivselt hinnatud üsna sageli asjatundmatu lahmimine. Eriti paha tunne on kirjastajal siis, kui seda tehakse nende inimeste aadressil, kes meile oma loomingu (käsikirja, kujunduse) on usaldanud.

Värske näide sellest on Leelo Tungla raamat „Seltsimees laps ja suured inimesed”, millele suurepärase kujunduse on loonud Urmas Viik ja mida Jaak Urmet Eesti Päevalehes armuvalt rääpis. Enamasti ma ebaolulistele arvamusavaldustele tähelepanu ei pööra. Aga seekord on tegu nii ebaõiglase artikliga, et lihtsalt pean autori ja kunstniku kaitseks sõna võtma. Tungla raamat on sisukas ja ilus.

Häbi on.

Tiina Tammer,
kirjastuse Tänapäev juht

Bologna lasteraamatumessi peasissekäigu kohal lehvivad uhkelt osavõtjamaade lipud. Kahjuks küll mitte meie sinimustvalge, kuigi Eestigi oli messil oma boksiga esindatud. Foto Kaidi Urmet

45. lasteraamatumess Bolognas

Bolognas 31. märtsist 3. aprillini toimunud rahvusvahelisel lasteraamatumessil oli esmakordselt oma boksiga esindatud ka Eesti. Mess pakkus enam kui 1300 osalejale 60 riigist palju huvitavat. Kuna ürituse keskmes olid lasteraamatute illustratsioonid, kommenteerib nähtut-kogetut raamatukunstnik **Viive Noor**.

„Olen lasteraamatuid ja illustratsioone uurinud kunstniku pilguga üle 30 aasta, vestelnud mitmete kirjastuste esindajatega, peakunstnikega, illustraatorite ja teiste raamatuilmas kodus olevate inimestega, jälginud sümpaatsete raamatute ja kunstnike edasist käekäiku. Sel messil osalesin kolmandat korda. Esialgne ülikirju pilt hakkab tasapisi selginema. Riikide ja regioonide kaupa joonistuvad välja maitse-eelistused, arusaamad ilusast raamatust, moesolevad stiilid ja edasised arengud. Ka ülihead kunstnikud ja raamatud ei murra naljalt läbi teise kultuuriruumi.

Hispaania- ja portugali keelse maailma illustratsioonikunst on lummas, omapärane ja vaimustav. Kahjuks päris kindlasti selline, mille kohta meie kir-

jastaja teab oma kogemusest öelda, et see ei müü mitte.

Inglise- ja saksakeelse pildiilmaga olen olnud siiani kõige enam sina peal. Selle regiooni lasteraamat tundub meie visuaalsele maitsele ehk ka kõige vastuvõetavam. Itaalia stiil ulatab ühe käe Hispaaniale, teise Prantsusmaale, raamatud pääsevat suhteliselt hõlpsasti naaberriikide raamatuturule. Seevastu saksa- ja ingliskeelne piirkond on vahemeremaade raamatutele suhteliselt suletud. Samas on igas kultuuris kunstnikke, kelle raamatud hoolimata väljakujunenud maitse-eelistustest näevad trükivalgust kõikjal. Seletada ma seda nähtust ei oska, sest vapustavalt häid kunstnikke on palju ja kõikjale levivate teoste autorid pole sageli paremad neist, kelle raamatud vaid koduregioonis tuntud on.

Võttes kokku messidel kogetu, pean siiski nentima, et luuleraamatuga pole mõtet messile minna, olgu selle pildid nii ilusad kui tahes. Sama kehtib väikesformaadiliste raamatute kohta. Miljonite pilkupüüdvate raamatute virvarris jääb väike formaat nähtamatuks. Kaas on ülitähtis. Vaid efektne ja silmatorkav kaas kutsub raamatut avama.

Messil müüb suureformaadiline pilkupüüdvä kaanega kunstnikuraamat, kus isikupäraste käekirjadega illustratsioonid ulatuvad üle kahe lehe. Sageli on tekstil vaid illustreeriv tähendus ja mõnesõnaline lause on kenade keerudega illustratsiooni osaks muutunud. Illustratsioon ja kujundus moodustavad terviku, öhku ei kardeta. Hästi tunduvad müüvat sarjad.

Meie kirjastused seisavad dilemma ees. Formaat ja raamatutüüp, mis Eestis on edukas ja müüb, ei lähe rahvusvahelisel turul eriti peale. Kunstnikuraamat, millega oleks võimalik välisurule minna, ei leiaks Eestis piisavalt ostjaid. Eestis ei ole veel välja kujunenud mujal maailmas üha enam levivat traditsiooni, et raamatut ostes võib osta mitte ainult kirjandust JA kunsti, vaid ka kirjandust VÕI kunsti. Üha enam tunduvad minevat eri teed nn keskmisele inimesele mõeldud raamatud ja kõrge kunstilise väärtusega raamatud. Väikese rahvaarvuga ja õhukese „rasvakihiga” kirjastuste puhul on siin koht mõtlemiseks.

Samas – Eesti raamatut on märgatud. Nüüd tuleb hoolega mõelda, katsetada ja tegutseda. Julge hundi rind olla rasvane!”

uudis

Lastejutu- võistluse võitjad

Rahvusvahelisel lasteraamatupäeval kuulutati välja Eesti Lastekirjanduse Keskuse, kirjastuse Tänapäev ja ajakirja Täheke korraldatud lastejutuvõistluse „Minu esimene raamat” võitjad:

I koht märgusõna „Nõiamoor”, käsikirja „Raamatukogunõid Rosaalie”, autor Siiri Laidla.

II koht märgusõna „Triibik”, käsikirja „Saladuslik päevik”, autor Reeli Reinaus.

III koht märgusõna „Pisi-tirts”, käsikirja „Neletriin ja Kapi-Kaarup”, autor Tiia Selli.

III koht märgusõna „Koduhiir”, käsikirja „Norman Kartmatu ja Noodila vennaskond”, autor Siiri Laidla.

Üle 5000 ettetellija

„TEA entsüklopeedia” ettetellimise esimene etapp lõppes üledukalt – kolme kuuga ületati 5000 piir. Ainuüksi märtsikuu viimasel päeval vormistati üle 700 tellimuse.

„TEA entsüklopeedia” esimene köide ilmub käesoleva aasta septembris, samaaegselt TEA e-Entsüklopeediaga internetis. Ettetellimine jätkub 30. juunini.

Hannu Mäkelä Eestis

25. aprillil kell 16 esitleb kirjastus Koolibri Viru Keskuse Rahva Raamatu kaupluses Hannu Mäkelä lasteraamatut „Miisa uus pere”, kus autor kirjeldab kuueaastase Miisa elu, kelle vanemad on otsustanud lahku minna.

Kohal on ka kirjanik ise, kes jagab kuulajatega oma mõtteid ning soovijatele autogramme.

Eesti lugejale on Mäkelä tuttav lasteraamatute „Härä Huu” ja „Hobune, kes kaotas prillid ära” autorina. Mäkelä on Soome olulisima kirjanduspreemia Finlandia laureaat.

RAAMAT

Väljaandja Eesti Kirjastuste Liit
© EKL 2007

ilmunud

Tüdruk, 15: flirt Inglismaa nimel

Sue Limb
tõlkinud
Liisi Ojamaa
pehme kõide
200 lk

Tore noorterooma, kus mölavad prantsuse kired ja raevukad lehmad! Jess on hädas. Ta peab enne prantsuse vahetusõpilase Edouardi küllatulekut poisile kirjutama ning tema tavaline võime karismaatilisi, võluvaid ja ahvatlevaid kirju paberile panna on teda maha jätnud. Aga teine mure on veelgi hirmsam. Ta peab saatma oma foto! See mõte täidab Jessi erilise hirmuga. Aga sellele probleemile leiab ta lahenduse.

Punane ja roheline

Iris Murdoch
tõlkinud
Riina Jesmin
kõva kõide
320 lk

Romaani "Punane ja roheline" taustaks on 1916. aasta lihavõttepü-

hadeaegne ülestõus Dublinis, kus väga hästi on välja toodud ühe anglo-iiri perekonna sees olevad vastuolud. Pat on katoliiklane ja iiri patrioot, tema nõbu Andrew aga ohvitser inglise armee. Neil mõlemal tuleb aru saada oma vastuolulistest tunnetest ja otsustada, kas nad valivad iiri või briti poole. Ehkki "Punane ja roheline" keskendub olulisele sündmusele Iirimaa ajaloo, pole Murdochi romaan ainuüksi ajalooline, pigem annab selline taust autorile hea võimaluse inimestevaheliste suhete lahkamiseks.

Proovielu

Aimee Beekman
kõva kõide
200 lk

Aimee Beekmani uus romaan räägib tänapäeva Eesti tegelikkusest. Raamatu peategelane, pensionär Ervin

seisab silmitsi mitmete küsimustega ja raskustega, millega tal tuleb toime tulla. Ta naine põeb Alzheimeri tõbe. Poeg Karl on aga lõpetanud oma elu enesetapuga ning Ervinit vaevab küsimus, miks poeg ikkagi oma eluga hakkama ei saanud. Lisaks hakkavad teda tülitama poja kahtlased tuttavad.

Vahukommid hommid-kusõögiks

Dorothy Koomson
tõlkinud
Lii Tõnismann
kõva kõide
392 lk

Austraaliast Inglismaale naasnud, üürib Kendra korteri ja alustab tööd uues ametis. Ta ootab pikisilmi võimalust uuesti otsast alata ja lihtsat elu elada. Kendra korteripeemehe Kyle'i kuueaastastel kaksikutel Summeril ja Jaxonil on selle kohta aga oma arvamused.

Nõia elu, nõia elu...

Ilona Martson

Ilmunud on Maite Carranza „Nõidade sõja“ triloogia teine raamat „Jäine kõrb“. Tüdruk ja jääkaru, kes selle esikaanelt vastu vaatavad, viivad mõtte kohe Lyräle ja Iorekile „Kuldsest kompassist“. Kuid sarnasus on näiline, Philip Pullmanni kuulsast saagast on asi kaugel.

Nimelt on Carranza „Nõidade sõja“ triloogia eeskätt mõeldud tüdrukutele. Mis tähendab, et eelkõige on need suheteromaanid – kui esimese raamatu, „Emahundi klanni“ keskmes olid teismelise tüdruku Anaidi vahekord oma ema, vanaema, klassikaaslaste ja sugulastega, siis „Jäine kõrb“ keskendub ema jutustusele sellest, milline oli olukord enne Anaidi sündi – ikka needsamad suhted emaga, sõbrannadega ja kallimatega. Ega see suurt asja muuda, et kõik tegelased, keda raamatus kohtad, on ühtaegu ka nõiad. Kuna raamatu autor on hispaanlanna, on nii vihkamine kui ka armastus igatahes kohe mitme kraadi võrra kirglikum kui briti autoritel.

Jäme ots on naiste käes

Hispaania keelest ei eestindata noortekirjandust just sageli. Mistõttu iga sellekohane katsetus on väga teretulnud. Antud juhul peab aga pettuma see lugeja, kes otsib mingit erilist hispaanialikku koloriiti – mida see iganes ka tähendama peaks. Carranza raamatute eripära on hoopis see, et selle kõik vähegi olulised tegelased on naissoost: isegi jääkaru. Näib, et kirjanikku on paelunud mõte kirjutada suurte eeposte kiuste ka üks selline raamat, kus jäme ots on naiste käes. Tavaliselt on ju naised saagades ja eepostes üsna episoodilised külalised, keda vajatakse põhiliselt selleks, et nendega armatseda, vahel ka abielus olla ja järglasi saada. Nüüd on naiste asemel selles rollis mehed. Selline karastavalt feministlik tüdrukute raamat niisiis.

Kurjad nõiad ja Väljavalitu

Triloogia alguses, „Emahundi klanni“ on peategelane, Püreneede külje all asuvas üksildases mägilülas üles kasvanud Anaid, tüüpiline hüljatud vaenelaps, kes, sarnaselt noorele Harry Potterile ei oska eneses üleloomulikke võimeid isegi kahtlustada. Ta on aasta tagasi kaotanud turvalise vanaema Demeteri ja veidi enne raamatu algust ka kergemeelse ja tuulepäiselt käituvat ema Selene, kes läbi lahtise akna lihtsalt haihtub. Anaid, kellel ei ole sõpru isegi klassikaaslaste hulgas, üritab omal käel ema otsima hakata. Üsna pea selgub, et ema ei olegi põgenenud kellegi Maxiga,

Koera parim sõber

Saladused, mis muudavad hea koeraomaniku veel paremaks
Jan Fennell
tõlkinud
Riina Jürgens
kõva kõide
240 lk

Triloogia „Nõidade sõda“ I raamat

Triloogia „Nõidade sõda“ II raamat

Tuntud hispaania kirjaniku fantaasiatriloogia räägib põnevatest seiklustest ja kustumatust armastusest.

nagu kõiki uskma panna püütakse ning et kõik ema sõbrannad ja ka hajameelne tädi, kes saadetakse Anaidi järele valvama, on hoopis nõiad emahundi klannist. Anaid, kelles ema kohalolu on vastavad võimed alla surunud, hakkab tormiliselt arenema – temast saab mõne kuuga üliandekas noor nõiatar, kes ennetähtselt nõiaaks pühitsetakse ning kes röövitult emale Olematusesse appi tõttab.

Nimelt tuleb välja, et ema on röövinud kurjad nõiad Odishid, kes usuvad, et Selene on toosama Väljavalitu, kes vastavalt arvukatele ettekuulutustele peaks üsna pea saabuma. Väljavalitu peaks tegema lõpu Odishi ja Omari nõidade vahelisele sajanditepikkusele vaenule, kuid kahtlane on, kas neitsite ja imikute verest toituvad surematud Odishid seda üldse tahavadki. Nende eesmärk on Väljavalitu enda võimusesse saada ja teha temaga leping, et ta nende heaks tegutseks. Seda lepingut nad Selenele pakuvadki. Ja Omari nõid Selene on nõus „pahadega“ kaasa mängima – teades, et tegelikult pole väljavalitu tema, vaid tema neljateistaastane tütar Anaid, kuid püüdes seda saladust iga hinna eest varajata.

Armastus ja põgenemine

Ometi hakkavad ettekuulutused üksteise järel täide minema, kui Anaid saab ema päästma minnes enda kätte

esiema Om'i kuulunud skeptri. On selge, et raamatu järgmises osas ootab ema ja tüdruksid ees raske teekond.

See teekond algab, aga ei lõpe äsjailmunud „Jäise kõrbes“, mis on triloogia teine raamat. Küll aga selgub, kuhu siis kaks nõida ometi teel on.

Nimelt räägib Selene oma armastuse loo, mis viib kokkuvõttes Anaidi sünnini. Tuleb välja, et Anaidi loomupärane andekus ja üleloomulikud võimed on Odishi klanni poolt hoolsalt plaanitud eostamise tulemus. Tõsi, esialgu pidi väljavalitu emaks saama keegi teine neiu, kuid seitsmeteistaastase Selene ootamatu armumine mehesse, kes pidanuks olema isa, paiskab mängu segamini ja lõpeb süütu neiu surmaga. Masendunud Selene otsustab teha nõia eluga lõpparve. Armunud noored põgenevad Barcelonast läbi kogu Euroopa Norrasse ning sealt vaalapüügilaevaga Islandile. Kuid ka Islandil pole neil hõlpu – ees ootab Gröönimaa. Nõiad mõlemast klannist jälitavad neid: ühelt poolt kerglase Selene'i poolt surnute riigist välja kutsutud iidne Foiniikia jumalanna Baalat, teiselt poolt Selene võimuhane ema Demeter. Liatigi avastab rasedaks jäänud Selene, et tal on võime näha vaime. Ja vaimud teavad pajatada nii mõndagi huvitavat...

Valikud Hea ja Kurja vahel

Pikemalt pole vist mõtet äsjailmunud

raamatut ümber jutustama hakata. Kui midagi veel öelda, siis vaid seda, et „Jäise kõrbe“ liikumapanev jõud on armastus – kuid kahjuks on jõud, mida see tunne liikuma paneb, pahatahtlik ning halba sünnib rohkem kui head. Loodetavasti pakub triloogia kolmas raamat selles osas vastukaalu.

„Nõidade sõja“ triloogia on kirjutatud kõitvalt ja seda on hea, lihtne lugeda. Nagu moodsale lasteulmele kohane, toimub tegevus mitmel Maailma maal ning tegelaste olmes kohtab elemente tänapäeva elust: nii näiteks on neidust täiesti võimalik MSN-i abil kohale kutsuda. Samuti ühendab Anaid, nagu juba varem mainitud Harry Pottergi, endas väga selgelt nii Hea kui Kurja alged. Piir nende vahel jookseb sealt, kus peategelane teeb oma valikud. Ja kuigi peategelane valib ikka ja jälle Hea, on ta noor ja kogenematu ning Kurjalgi jätkub ponnistamist küllaga.

Jäine kõrb

Maite Carranza
tõlkinud
Kret Kaasik
430 lk
kõva kõide

vad kõik elusolendid karja, mis on üles ehitatud kindlate hierarhiareeglite kohaselt. Koer ise käitub vastavalt sellele, kui kõrgel redelipulgal ta enda arvates asub – ja ettekujutuse sellest anname talle meie, inimesed, oma käitumise ja suhtumisega. Loomulikult on koerad väga erinevad ja igast koerast ei saa domineerivat looma. Kuid sellele vaatamata – isegi siis, kui otsesid probleeme pole – võimaldab koera mõtteviisi parem tundmine, „koera keele rääkimine“ meil pakkuda oma neljajalg-

setele sõpradele palju rahulikumat ja pingevabamat elu. Käesolev raamat ei ole „koerte koolitamise õpik“ selle sõna must-valges tähenduses, vaid toob lugejani erinevad lood, mis on inimese ja koera suhte seisukohalt väga õpetlikud, aitavad inimestel oma maailmapilti laiendada ja koerte mõttemaailma pisut teise nurga alt näha. Kui hoiate meeled avatud ja olete valmis oma tõekspidamisi veidikenegi muutma, siis soovin teile nauditavaid tunde nende suurepäraste lugude seltsis!

Mure Eestimaa haavatavuse pärast

Edward Lucas

Mulle tegi väga suurt rõõmu teade, et „Uus külm sõda“ ilmub eesti keeles.

Ma olen tundnud Balti riikide vastu huvi juba lapsest saati – õieti ütles mu perekond vist, et ma olen nende järele lausa hull. Ma ei saanud kuidagi aru, miks riike, mis olid olemas koduses atlas (see oli Time'i väljaanne, mille mu vanatädid olid ostnud 1923. aastal), ei leidu ühelgi kaasaegsel kaardil. Ma mäletan, et sattusin koolis pahanudustesse, kui püüdsin – üheteistkümnendaastasel – omal käel parandada Molotovi–Ribbentropi pakti tagajärgi ja joonistada kaardile minu arvates õiged Euroopa piirid. Veidi tegutsemist kriitpliatsi ja sulega ning Eesti oligi kaardil tagasi, aga Leedu ja Poola „õiged“ piirid nõudsid juba rohkem vaeva.

Gorbatšov ja Balti riikide vabadus

Siiski jõudsin 1990. aasta jaanuaris Balti riikidesse veendumusega, et just Mihhail Gorbatšov on mees, kes üksipäini päästis Euroopa kommunistliku võimu jubeduste küüsis. Ehkki ma olin eraviisiliselt kiindunud sellesse piirkonda ja tema ajalukku, valitses minus väga Kremli-keskne arusaam Nõukogude impeeriumist, mida võiks kokku võtta järgmiselt: kui miski on halb Gorbatšovile, on see halb kõigile. See tähendab, et kui Baltimaad muutsid raskeks Gorbatšovi elu, kes oli ju lausa headuse kehatust, siis käitusid nad kindlasti halvasti.

Ei kulunud kuigi kaua, kui ma sain aru sellise lihtsustatud käsitluse puudustest, ja mul tuleb selle eest väga suurel määral tänada oma eestlastest sõprade kannatlikku veenmistööd. Nüüd pidin hoopis mina ise masenduma, kui püüdsin selgitada Londoni toimetajatele ja raadiosaadete juhtidele, et Balti riikide vabadus ei ole mitte privileeg, mida nõuavad provokatiivselt käituvad rahvuslikud tulipead, vaid uutmise ja avalikustamise lakmustest. Härra Gorbatšov on „reforminats“, sõnasin Londoni jahmunud kolleegidele.

„Kujutage ette, et Teine maailmasõda oleks jäänud viiki ja Hitleri järel oleks võimule tulnud Saksa Hruštšov ja Brežnev. Ja et siis oleks esile kerkinud keegi noor ja särav natsijuht, kes räägib reformidest ja demokraatiast, aga ei taha kuidagi mõista, et tšehhid ja poolakad igatsevad omariiklust tagasi. Aga just see praegu toimubki!”

Ajalooline Leedu viisa number 0001

Tookordne mõttevahetus kulges jäiselt ja ma ei kohanud mingit mõistmist. „Lucas arvab, et Gorbatšov on nats,” tõlgendati minu sõnu. Peagi õnnestus mul minna Leedusse ilma Nõukogude viisata, millega jätsin maa diplomaatilisse ajalukku pisikese, aga kustumatu jälje. Mul on seni ajani alles pass Leedu viisaga number 0001 (ehkki lehekülj on paraku kohviplekkidest kannatada saanud) ja ma tunnen selle üle väga suurt uhkust. Üsna kiiresti võeti mind vahi alla ja saadeti välja, aga tänu Eesti Rahvarinde nutikatele inimestele, kel õnnestus panna üks varjusrmas nõu-

Lahkuv president Vladimir Putin ja valitud president Dmitri Medvedev. Foto: Mikhail Klimentjev, ITAR-TASS

kogude organisatsioon saatma mulle kui „kirjanikule” küllakutset, mille alusel ma sain teise passi ja teise nime all ühenädalase viisa, olin 1990. aasta suvel taas Baltikumis.

Eesti välisministeerium, mis küll Kremli silmis oli veel Eesti Nõukogude Sotsialistliku Vabariigi asutus, pikendas ja laiendas ühepoolselt minu viisat, nii et ma võisin aasta jooksul liikuda kõikjal Nõukogude Liidus. Ma ei unusta eales OVIR-i töötaja jahmatust ja nõrdimust, kui ma ulatasin talle oma viisa ja muud dokumendid. Ta kleepis paberitükid dokumenti ja löi templi peale, aga oli igati näha, et ta teab ka ise väga hästi, et tema tegevus käib asutuse huvide ja traditsioonide vastu. Selliste dokumentidega varustatult sõitsin läbi nii ikka veel okupeeritud Balti riigid kui ka ülejäänud Nõukogude Liidu. Minu soojad tunded Eesti vastu kasvasid varsti üle imetluseks ja ägedaks poolehoiuks, mis ulatus niikaugemale, et Londoni toimetajad hakkasid isegi mu objektiivsuses kahtlema.

Kõitev ja alati innustav Lennart Meri

Üsna pea viis töö mind Ameerikasse. Kui ma tagasi jõudsin, oli Eesti vaba riik. Ma embasin oma toonast head sõpra Lennart Merit tema kabinetis välisministeeriumis. Ta oli pannud „vertuška” ehk eritelefoni kappi. „Aeg-ajalt see ikka heliseb, aga ma ei võta vastu,” sõnas ta iseloomuliku terava huumo-

riga. Lennart oli üks innustavamaid ja kõitvamaid poliitikuid, kellega ma olen oma elu jooksul kokku puutunud. Ma tundsin suurt rõõmu meie sõpruse üle ning tunnen praegu temast suurt puudust ja leinan teda sügavalt taga.

Ma tuln Eestisse tagasi, et asuda ajalehe Baltic Independent tegevtoimetaja kohale. Selle väljaandega tegelmine pakkus mulle suurt naudingut, aga rahalises mõttes oli see täielik läbikukkumine. Pikad päevad ja vahel ka lausa ööd, mida ma veetsin Ajakirjandusmajas koos kolleegide Tarmu Tammerki, Imbi Hepneri ja Asta Trummeli ning Lya Olli, Reet Marani ja Heli Mühlbergiga, võimaldasid heita pilgu kommunismijärgse elu ärilisse ja psühholoogilisse tegelikkusesse, mis, ma loodan, ei unune kunagi. Ma olen sügavalt tänulik nii neile kui ka kõigile teistele eestlastele, kes ilmutasid minu suhtes lahkust ja kannatlikkust. Minu vanim poeg Johnny sündis Tallinnas ja me usume, et ta on esimene Lääne laps, kes on sündinud Eestis okupatsiooni lõppedes.

Oht Kremlist ja seal valitsevast KGB-st

Nagu lubatud, jäin Balti riikidesse seni, kuni 1994. aasta augusti lõpul lahkus viimane okupatsioonivägede sõdur. Siis saabus aeg naasta „pärisellu” Läänes (kuigi tegelikkuses osutus see elu suhteliselt üksluiseks). Aga ma olen ka pärast seda pidevalt Eestit külasthanud.

Rõõmu riigi edenemise üle on seganud meelepaha korruptsiooni ja räpase poliitika pärast, samuti mure Eestimaa kestva ja ma kardan, et praegu aina suureneva haavatavuse pärast idapoolse majandusliku ja poliitilise surve ees. Kui minu raamat aitab Lääne inimestel mõista vajadust hoida Balti riikidel hoolikalt silm peal, on see täitnud oma põhiülesande. Aga sama palju tahab raamat kärpida endistes ikestatud maades tekkinud rahulolutunnet, mida ohustab otseselt Kremli valitsev KGB režiim.

Igal autoril on oma „sisemine kuulaja”, kellele mõeldes ta oma teost kirja paneb. Mina kirjutasin selle raamatu Lennartile, kaaludes iga hinnangut ja iga lauset, et see võiks vastata tema kirjanduslikele ja intellektuaalsetele standarditele. Ma tahaks loota, et see oleks talle meeldinud.

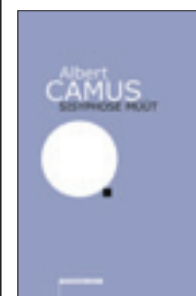
Autori eessõna raamatu „Uus külm sõda” eestikeelsele väljaandele.

Uus külm sõda

Kremli sünge vari Venemaa ja Lääne kohal
Edward Lucas tõlkinud Marek Laane
köva köide
448 lk

ilmunud

Sisyphose müüt

Albert Camus tõlkinud Henno Rajandi sari „Prantsuse vaim”
160 lk
köva köide

„Sisyphose müüt” on noore Albert Camus’ (1913–1960) esimene filosoofiline esse. See valmis autoril Teise maailmasõja päevil Alžeerias ja ilmus Pariisis 1943. aastal. Raamat oli üks osa autori „absurdi-triloogiast”, kuhu kuuluvad veel jutustus „Võõras” ja näidend „Caligula”. „Absurd” on Camus’ varase loomingute vahkesõna, mis iseloomustab inimese vahetorka maailmaga. Meid heidetakse siia ilma, ent me ei tunne siin ennast hästi. Absurd sünnibki inimlike ootuste ja maailma vaikimise vastandusest. Kreeka mütoloogiline tegelane Sisyphos, kes määrati jumalate poolt mäe tippu kivi veeretama, võtab võrdpildina kokku inimese saatuse maailmas. Kummatigi ei näe Camus lahendust enesetapust, vaid ta kutsub üles mässule, sest võitlus on ainus, mis võib inimese õnnelikuks teha.

Ehatähe rüütel

Kaupo Pähkel
432 lk
köva köide

Stiilipuhas fantasy-romaan autorilt, kelle olemasolust polnud seni aimu ka hoolikamatel

Eesti ulme kasvulava jälgijatel. Seda rõõmustavam saab loodetavasti olema tutvumine küpse ja sisuka debüütteosega. Noor rüütel saabub tagasi lapsepõlvemaadele, kust ta aastaid tagasi oli sunnitud põgenema, kui julm ja reetlik vaenlane ta vanemad tappis ja nende valdused üle võttis. Nii et pärimisõigust tuleb mõõgaga tõestada. Kõik vaenlased ei ole aga läbinisti maised ja iga mõök neile peale ei hakka. Õnneks on rüütlikoolitusse kuulunud muudki peale võitluskunsti.

Ja kui öeldakse, et hea sõna võidab võõra väe, siis ei maksa seda otsesõnu võtta. Küll aga aitab hea sõna koos sarmit ja mehisusega leida sõpru.

Varandus seinal

Kaarel ja Klaara Kivi
152 lk
köva köide

Kunstniku Mats Telleri korterisse murtakse sisse ja ära ei viida muud

peale hinnalise Konstantin Korovini maali – seega teadis varas täpselt, mille järele ta tuli. Murest murtud kunstnik pöördub oma literaadipaarist sõprade Diana ja Kalevi poole, kel on teraste ja probleeme edukalt lahendavate inimeste kuulsus. Pealegi on Kalevi onupoeg Andres kriminaaluurija - temal aga pole aega sugulase palvel maali kadumist uurida, sest Piritalt leitakse tütarlapse laip. Peagi hakkab Kalevile aga tunduma, et kaks esmapilgul täiesti erinevat juhtumit võivad omavahel seotud olla...

ilmunud

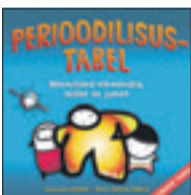
Miisa uus pere
 Hannu Mäkelä
 tõlkinud
 Hille Lagerpetz
 96 lk
 pehme köide
 Tuntud Soome lastekirjaniku Hannu Mäkelä, kelle sulest on ilmunud ka „Härä Huu” ja „Hobune, kes kaotas prillid ära”, uus tõlkeraamat räägib suure sisseelamisega kuueaastasest Miisast, kelle vanemad on otsustanud lahku minna.

Origami
 tõlkinud
 Kristjan Raudsepp
 64 lk
 pehme köide
 Raamat õpetab pabervoltimiskunsti, mis on suurepärase tegevus laste käelise osavuse arendamiseks ja ilumeele süvendamiseks. Õpetaja või isa-ema juhendamisel saavad voltimistöödega hakkama juba lasteaialapsed. Koos tuntakse rõõmu paberist pingviini, kassi, või porgandi ja tomati üle.

Paberlilled
 tõlkinud
 Karin Volmer
 64 lk
 pehme köide
 Raamat õpetab eritehnikas paberlilli meisterdama. Selged ja lihtsad juhised võimaldavad luua karikakraid, roose, päevalilli, rukkililli, tulpe ja sireleid. Silma- ja tegutsemisrõõmu pakub raamat nii lastele kui ka täiskasvanutele.

Perioodilisustabel
 Adrian Dingle
 kunstnik
 Simon Basher
 tõlkinud
 Riina Altpere
 128 lk
 pehme köide

Autorid on kokku pannud teksti ja joonised, esitades perioodilisustabeli väga omapärasel kujul. Igat keemilist elementi on selles võluvas raamatus kujutatud talle ainuomase karakteriga isiksusena. Raamat on kirjutatud mina-vormis, kus iga element „räägib” iseendast ausalt ja avameelselt, tuues välja oma plussid ja miinused ning lükkates ümber müüte.

Digitaal-fotograafia käsiraamat
 Tom Ang
 tõlkinud
 Meelis Piller ja Karel Zova
 408 lk
 kõva köide

Käsiraamat annab erialaterminoloogiaga liialdamata ülevaate digitaalse ja filmipõhise fotograafia tehnilistest põhielementidest. See tutvustab kaamerate, arvutite ja nende lisaseadmete käsitsemist ning selgitab ulatuslikult pilditöötamise töövõtteid. Lugeja leiab lahenduse tüüpilistele probleemidele, millega digifotograafid kokku puutuvad.

Kirjadele pühendatud raamat

Annika Kilgi koostaja

Karel Čapeki „Muinasjutu postiljonidest“ seletavad postitahaldjad pan Kolbabale, et kirjadedega on võimalik kaarte mängida, sest kiri on seda võimsam kaart, mida rohkem on temas armastust adreassaadi vastu.

Mu meelest on see, kuidas postipakikud iseloomustavad järjest värtuslikumaid kirju, geniaalne, näiteks et kuued on sellised kirjad, kus inimesed teesklevad või petavad, et üheksaid kirjutatakse üksnes viisakusest ja et trumpässaks on sellised kirjad, kus inimene annab teisele kogu oma südame.

See tekst jäi mind juba aastaid tagasi kummitama ja õppisin võib-olla just tänu postikäbustele märkama, kuivõrd erinevaid kirju on olemas. Sellest märkamisest kirjateemaliste tekstide kogumikuni jõudmine oli ainult aja küsimus.

45 täiesti erinevat kirjakehtendit

Käesoleva lugemiku idee oligi anda võimalikult mitmekülgne valik tekstide kirjakehtendamise kohta. Katkendid erinevad üksteisest nii kirjeldatud olukordade, žanri ja kui ka stiili poolest. Näiteks on igas mõttes erinevad Jaan Rannapi humoorikas lugu sellest, kuidas kaks nõukogudemaa klassi omavalik kirjavahetust peavad, ning „Hamleti” katkend, kus Taani prints kirjutab temale surma tooma pidanud kirja asemel uue.

Täiesti teistmoodi on ka Andrus Kivirähi paroodia neljakümne kirja

koostamisest ning Bel Kaufmani räägitud lugu koolitüdrukust, kes oma õpetajale armastuskirja saadab ja hüppab aknast alla, kui õpetaja tema lähituses olnud kirjavead ära parandab. Tegelikult võin seda „täiesti erinevate” loetelu jätkata niikaua, kuni kõik lugemiku nelikümmend viis teksti on mainitud.

Kirjade lõputu mitmekesisus

Mind võlubki kirja juures tema paindlikkus, võime sobituda väga erinevatesse olukordadesse. Sellest ajast saadik, kui inimene kirjutama õppis, on ta saatnud niivõrd erinevaid kirju, et nende ainsaks ühiseks omaduseks jääb kirjalikkus.

Varieerub aga kõik see, kuidas kirjutatakse: millisele materjalile, mis teemal, mis laadis ja kui avalikult. Samuti on lõputult mitmekesised olukorrad, milles kiri alguse saab ja edasi liigub. Kuna kiri on suurepärase suhtlusvahend, pole ime, et ilukirjandusteosedki tihti kirjadedest räägivad, kirju sisaldavad või lausa kirjadedest koosnevad. Ja tegelikult: mis kirjandusteos ise muud ongi kui autori kiri lugejale?

Kiri võib päästa või hukutada elusid

Kirja olulisuse tõttu on teda väga palju analüüsitud. On ilmunud lugematul hulgal monograafiaid ja lühemaid käsitlusi kiriromaanidest, kirjakehtendamise ajalugusid ja kirjakehtendamise õpetusi. Siiani pole aga vähemalt minu kätte juhtunud ühtki teost, mis vaatleks kirja saatmise lugu ilukirjanduses ja kesken-duks seega kirjajavormile endale.

Jah, on avaldatud küllaga kuulsuste kirjakehtetusi, kirjakehtete kogumikke

Raamatule annavad palju juurde Harry Jürgensi intelligentsed, detailirohked ja vana aja hõnguga illustreeritud. Kunstnik on ühte pilti koondanud terve loo, nagu näha kõrval olevalt näidiseltki. Mõnes mõttes võiks kogu „Ümbrikku” vaadata kui samaladset pilti, kui kirja ajaloo illustreerimist.

ning ilukirjandusteoseid, kus on juttu kirjadedest, kuid nende puhul on fookus mujal. „Ümbriku” eripära ongi selles, et see ei koonda kirju, vaid kirjakehtendamise ümber jäävat. Nendest ilukirjanduskatkenditest võib muu hulgas lugeda, mis põhjustel kirja koostatakse, kuidas see adreassaadi suunas liigub, mida adreassaad tunneb, kuidas kiri võib päästa ja hukutada elusid või mismoodi tõlgendatakse juba publitseeritud kirju.

Ümbrik
 Valik ilukirjanduskatkeid kirjakehtete tekkest ja teekonnast koostanud
 Annika Kilgi illustreerinud
 Harry Jürgens
 216 lk
 kõva köide

Loovvõistlus „Unistus paremast minevikust”

Kirjastus Koolibri kuulutab Eesti Vabariigi 90. sünnipäeva tähistamiseks välja kooliõpilaste loovvõistluse „Unistus paremast minevikust”.

Eestimaa pinnal on inimese jalga astunud vähemalt kümme tuhat aastat. Iga vähegi koolis käinud inimene on kuulnud Kunda kultuurist ja uhke selle üle, et meie etnilised esivanemad jõudsid siia juba viis tuhat aastat tagasi, tehes eestlastest Euroopas ühe vanema rahva, kes on pidevalt ühes ja samas paigas elanud. Vähemalt kümme tuhat aastat on meie esivanemad oma elutegevusest Eestimaale ka märke jätanud. Enamasti positiivseid, sest olemas metsarahvas ja aastatuhandeid loodust austades ja armastades kõige elavaga siin külg külje kõrval elanud.

Eestlane hakkas end eestlasena teadvustama umbes 19. sajandi keskpaiku. Juba sajandi alguses, seega ligi viiskümmend aastat varem sõnastas luuletaja Kristjan Jaak Peterson eesmärgi, mis viis eestlased rahvusliku ärkamiseni. „Kas siis selle maa keel...” algab Petersoni üks tuntumaid ja rohkem teiteeritud värsiridu. Jah, sellegi maa keel oli ja on suuteline kirjeldama ja selgitama, argitöödest kõrgemale

tõusma ja orjalikkusest üle olema.

Samas ei kujuta ette Eestimaad ilma teravatipuliste kirikute ja toretsevate kantsideta, millest suur osa on püstitatud meie esivanemate luudele ja nende pühapaikadesse. Muidugi tehti seda põlisrahvast hoolimata ja võttis sadu aastaid, et meie esiisad nende võõra võimu märkidega lepiks. Ometi oleme nendega harjunud ja tänapäeval uhked nii Tallinna vanalinna, Kuressaare linnuse kui ka kaunite mõisaansamblite üle.

Eile on juba ajalugu. Aasta, kümne või saja eest juhtunu seda enam.

Jumal Janus, roomlaste värvate ja uste ning hea alguse kaitsja vaatas ühe näoga ettepoole ja teisega tagasi. Unustamata seda, mis jäänud seljataha, vaatas alati tulevikku, otsides edasiminekkuks head algust.

Mida on meil parema tuleviku tarvis minevikust kaasa võtta?

Loovvõistlusest „Unistus paremast minevikust” on oodatud osa võtma üldhariduskoolide ja kutseõppeasutuste õpilased. Konkursi sisukamad tööd avaldatakse samanimelises kogumikus veel 2008. aastal. Lisaks hulk auhindu kirjastuselt ja tema koostööpartneritelt.

Vabas vormis loovtöid ootame kuni **31. maini** postiaadressil AS Koolibri, Hiiu 38, 11620 Tallinn või e-posti aadressil koolibri@koolibri.ee, märgusõna „Unistus”. Võistluse võitjad kuulutatakse välja hiljemalt **22. juunil 2008.**

Võistlustööle peavad olema lisatud autori ees- ja perekonnanimi, vanus, kontakttelefon või e-posti aadress.

Loovtööde hindamisel arvestatakse eelkõige loovust ja originaalset lähene-mist. Töid hindab žürii, kuhu kuuluvad ajaloolane, ajakirjanik, kirjanik ja kirjastuse esindaja.

Peauhind on **Eesti olümpia-võitjate kuld münt** AS-ilt Tavid,

OÜ Sailing paneb välja **3-tunnise purjetamise** Tallinna lähel 10-le inimesele,

Robin Hood Management kingib 12-le inimesele **seikluspäeva** metsas koos vibulaskmisega,

Postimehe auhind on **aastatellimus**.

Lisaks sellele jagab kirjastus Koolibri välja oma raamatuid ja kinkekaarte.

Võistlusele saadetud tööde autoriõigus jääb autorile. Kirjastusel on õigus kirjutisi ilma täiendava loa küsimiseta ja tasuta avaldada loovvõistluse parimate tööde kogumikus.

Läheduse lähedal

Sirje Grossmann-Loot

Aita Kivi romaani „Lähedal“ võib lugeda kui romaani lähedusest: läheduse avastamisest, nautimisest ja selle kaotamisest, minevikuläheduse kummalisest mõjust oleviku otsustele, mehe-naise läheduse teisenemisest ning sundsuguluse kohustusest lähedal olla.

Võib aga ka lasta ennast haarata põnevast tegevustikust, mis saab salapärase alguse juba romaani esimestel lehekülgedel. Siin on mitme põlvkonna sasisuhteid ja saatuslikke armumisi. On unistusi, lootust, armastust, kirge, meeleheidet. Täiskasvanute salatsemist ja selle mõju lastele.

Ülesehituselt meenutab romaan ühte mängu, kus istutakse ringis ja heidetakse üksteisele löngakera. Lönga algusots on mängu algataja käe külge kinni seotud; kellele pall heidetakse, see viskab seda edasi lönga käest laskmata. Kera liigub sinna-tänna ja mängijate vahele tekib lõpuks löngapusa. Mängu teises osas peab löngakera oma teekonda tagurpidi kordama, et lõpuks kokkukerituna mängu algataja sülle tagasi jõuda.

Raamatus on esimene mänguosa juba toimunud ja nüüd kerib minategelane koos lugejaga kera oma sülle tagasi. Lugeja satub koos elupalliga aastast 2006 aastasse 1996, seejärel aastasse 2003, 2005, 2006, 1986, 1969, 2006... Ja nii edasi üle meenutusterännaku ajas, edasi-tagasi, risti ja rästi.

Oma minevikku lahti harutav naine

„20 aastaga on muutunud nii minu välimus kui ka väärtushinnangud,“ nendib Aita Kivi.

töötas elustiilajakirjas, mida ta südame ja hingega tegi, tänapäeva mõistes ebanormaalse pühendumisega. Kujundas, arendas ja muretsets ajakirja käekäigu pärast ning tegi plaane ka tulevikuks, nagu hoolas emad oma lapsele. Omanikud kahjuks seda tööd hinnata ei osanud ning ajakirja sulgemine jätab pühendunu ilma tööta. Naine otsustab puhata ja vähemalt kolm esimest ilma tööta nädalat veeta Kreetal. Ja üksinda! Matkates, maiustades ja loodust nautides, oma elupusa harutades ja toimunu põhjuseid selgeks arutledes.

Aita Kivi teeb Kreetal looduse meile tajutavaks koos värvide, tabavate võrdluste, pisitählepanekute ja lõhnadega. Lõhnad on üldse raamatus tähtsad – lõhn teeb vahel lausa olulisi otsuseid. Magus vanillilõhn on tükike lapsepõlve kodurahust, rõõmust, elevusest ja esimesest lähedusest. Lõhn, milles sinakasrohelist värvi, on kiindumus, kirg, armastus... Vihal vist lõhna polnud. Küll aga õnnelul elul ja igaval seltskonnal.

Minategelane otsib ja sõdib oma õnne eest ja on veendunud: õnnelik

saab siis olla, kui mees ja naine on paaris – kui nad on teineteisele lähedal. Koguni mõttemängudes. Autor kirjutab:

„Automaatselt asun pesupulki nõõrile kahekaupa grupitama. Tõstan mõne vanema teise vanema juurde – ühised mälestused peaks neid ju liitma? – ja siis tagasi: sest harjumuse jõud võib siiski olla ütlemata suur ja uus naaber häirivalt mõjuda. Kui kõik pulgad on omavahel paari pandud – mis teha, minu meelest on kahekesi alati ja kõigil parem kui üksinda, isegi pesupulkadel –, jääb üks peen punane plastjupsik ikkagi üle.“

Oma lähihinge otsib ka peategelase poolõde, kelle mitmete kirgede kinnituseks on armsad, üle pea heidetud kätega magavad imikud. Et edukas, kuid lastetu minajutustaja ja tema luuserist poolõde oma paarisuhte otsinguis kumbki eriti tulemuslikud pole, näib loogiline – on ju mõlemad pärit lapsepõlvest, kus vanemate lähedus purunes. Lugejad, kes ka ise vaid üksikvanemaga kasvanud, tunnevad sellest romaanist kindlasti ära veel hoopis muidki nüansse.

Lähedal
Aita Kivi
240 lk
köva köide

Arbuus peenralt ja tomat rõdupotist

Anu Jõesaar

käsiraamatute toimetaja

Kas olete maitsnud Eestis kasvatatud arbuusi või meloni? Mina olen. Nii et ärge tulgu mulle keegi ütleva, et eks ta üks lahja ja hapu lurr ole.

Minu kogemusel erineb kohalik arbuus lõunamaa arbuusist täpselt samuti nagu kohalik tomat lõunamaaisest. Koduaias kasvanud vili on tihe, magus ja mahlane, sellal kui näiteks Hispaaniast poodi saabunud tomati maitset eristab kraanivee maitsest mõnigi kord vaid spetsiifiline mädane nüanss. Hästi õnnestunud Eesti arbuus on supermaius. Tema viljalihast kuulike maitseb nagu looduslik suhkrukomm.

Peedipõllud rikkusid geene

Eelnev sissejuhatus oli mõeldud selleks, et noori maja- ja aiaomanikke kapsamaa-teemaga mitte otsekohe haigutama ajada. Tõepoolest, meie peedipõllunduse hiljutised tavad töötavad köögiviljanduse populaarsusele kõvasti vastu. Noored, kelle vastsoetatud kodu ümbruses leiduks päikselist peenraamad küll ja küll, on saanud geenidega kaasa teadmise, et potipõllundus, see on eelkõige küürutamine lõputute vagude kohal, köplamine tapvas palavuses ja mugulate noppimine porist, külm vihm krae vahele tilkumas.

Aga koduaiast head isekasvatatud

vilja potti, purki või salatisse noppida oleks tore küll, eks ole.

Räpina Aianduskooli õpetaja Tiina Paasiku raamat „Moodne köögiviljajaed“ on mõeldud inimesele, kes on omakasvatatud viljade saamiseks valmis unustama eelarvamused. Saab küll ilma vagude kohal küürutamiset. Autor toob raamatus fotonäite tavalisest Inglismaa koduaiast, kus paar varase kartuli taime on seatud kasvama terrassile savianumasse. Et mis neist mõnekümnest mugulast siis saab? Aga muidugi paar delikatesslõunasööki just sel varasuvisel ajal, kui isu värsked kartuli järele kõige suurem. Kas pole tegelikult vahva? Ülejäänud aastaks võib osta kartuli turult.

Mis mõttes moodne?

Viljade istutamine anumatesse, köögiviljapeenarde stiilne kujundus, traditsiooniliste kasvuhuoneviljade nagu tomati või paprika kasvatamine hoopis aiapenral või rõdupotis, samuti uued sordid ja Eestis vähem levinud põnevad köögiviljad teevad köögiviljajaia moodsa. Kuidas teha seda kõike õigesti ja võimalikult väikese ikaldumisriskiga, seda Tiina Paasiku raamat õpetabki. Suur osa raamatu kaunistest taimefoto-dest on tehtud tema enda koduaias, kus näiteks möödunud aastal sai küpseks kärutäis arbuuse, niisama palju meloneid ja üks 67-kilone rekordkõrvits.

Siinkohal on paras aeg tõdeda, et aiandus pole siiski lausa lust ja lillepidu. Suure, maitstva ja tervisliku vilja saami-

seks tuleb seda kasvatada õigesti ja päris ilma vaevata hea tulemus kätte ei tule. Seetõttu soovitan Tiina Paasiku raamatut neilegi, kes on aastakümneid igal kevadel porgandi-, kaalika-, kapsa- ja salatiseemne mulda pannud. Loodetavasti leiate raamatust mõned seni teadmata nipid või tänapäevased sordisooitused, mis aitavad saada veel parema maitse ja huvitavama välimusega vilju.

Lõpetuseks loetelu raamatusse mahtunud taimeperedadest. Liikide ja sortide kaupa on juttu erinevatest kapsastest, juurikatest, kaunviljadest, salatitest, sibulatest, viliköögiviljadest (kurgist-kõrvitsast arbuusi, meloni, baklažani ja füüsalini), samuti vähem tuntud köögiviljadest nagu spinat, lehtpeet, suhkrumais, spargel ja artišokk. Nii et moodsate kokaraamatute kasutajatele igati tarviline valik.

Kui korraks veel alguse juurde tagasi tulla, siis olgu öeldud, et poearbuusist välja lutsutatud seemnete mulda torkamisega lopsakat arbuusipõldu ikkagi ei raja. Mida täpselt teha ja mis sorti seemet osta, lugege juba Tiina Paasiku raamatust.

Moodne köögiviljajaed
Tiina Paasik
212 lk
köva köide

Juba kooli!

Eva Mere

See raamat ongi kõigile lapsevanematele, kelle järeltulijal on peagi ees koolitee. Siit saab ta vastuse kahele tähtsale küsimusele: „Kas mu laps on juba kooliminekuks valmis?“ ja „Kas üldse ja kuidas ma peaksin oma last kooliks ette valmistama?“

Raamatust leiab harjutusi lapse kooliks ettevalmistamiseks ja soovitusi katsetele minekuks. Juttu on ka esimestest koolimuredest ja sellest, kuidas nendest üle saada. Emanate teab autor, et lastel tuleb koolis tublisti tööd teha, sest riikliku õppekava nõudmised on suured.

Niisiis, milline kool valida, et kooliskäimine oleks lapsele puhas rõõm? Kui põhjalikult tuleks valmistuda katseteks ja kooliminekuks, et tal oleks koolis kergem? Või piisab ainult sellest, et laps TAHAB kooli minna?

Raamatu autor saadab peagi kooli ka oma teise lapse. Selle raamatu sõnum on, et koolimineku ei peaks lapsele ja vanematele olema kannatuste rada, vaid tee rõõmule.

Juba kooli! Kuidas last kooliks ette valmistada
Loone Ots
115 lk
köva köide

ilmunud

Istutamise kunst

Jüri Annist
sari
„Aedniku ABC“
100 lk

köva köide
Mahlakakeelekasvatusega Jüri Annist

kirjutab oma uues raamatus põhjalikult läbi kõikvõimalike puude-põõsaste ja hekkide, aga ka püsikute, ronitaimede, rooside, elulõngade, rododendronite, alpi- ja moldaia taimede ning potitaimede istutamise põhitõed ja praktilised nipid. See on raamat, mille läbilugemine aitab aiapidajal tulevikus istutusvigade tegemisest raha säästa.

Ravimtaimed aias

sari „100 taime“
Ulve Pihlik
114 lk

köva köide
Rohkete fotodega illustreeritud käsiraamat õpetab

tundma, kasutama ja kasvatama ravimtaimi linna- ja maakodu aias. Lisaks ravimadustega kultuurtaimedele on juttu kasulikest umbrohtudest, samuti looduslikest liikidest, mida on võimalik tuua kasvama koduaeda. Autor on aastaid juhatanud Tartu Ülikooli farmaatsia instituudi katseaeda.

Prantsusmaa

Normandia rannadest Provenc'i nõlvadeni

Margo Pajuste
2. raamat sarjast „Go reisiraamat“
200 lk

pehme köide
lakkadega

See on esimene eesti autori kirjutatud Prantsusmaa reisijuht. Ligi kolm aastat Prantsusmaal elanud ajaloolane Margo Pajuste tutvustab maa olulisemaid ajaloolisi ja looduslikke vaatamisväärsusi, annab ülevaate riigi kuulsurikkast minevikust ja prantslaste elustiilist.

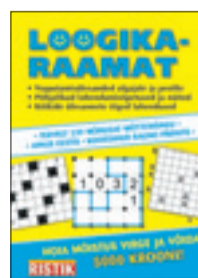

Veise- ja lambaliha-road

Harri Ilves
sari „100 rooga“
116 lk

köva köide

Kuidas valida veise-, vasika- ja lambaliha, et roog saaks võimalikult maitsev? Millega liha maitsetada, kus ja kuidas küpsetada? Raamatust leiab 45 piltidega varustatud retsepti, mis teevad toiduvalmistamise hõlpsaks ka algajale kokale.

Loogika-raamat

koostanud
Rauno Pärnits
100 lk

pehme köide
Lai valik mõnusaid nuputamisesand

ded kogu perele. 239 põnevat mõttemängu. Põhjalikud selgitused, näiteülesanded ja täielikud lahendid. Auhinnaülesanded, võidufond 5000 krooni.

ilmunud

Euroopa magevee-elustik
 Malcolm Greenhalgh ja Denys Ovenden sari „Euroopa loodus. Väli-määrarjad“ tõlkijad Helle Mäemets, Ingmar Ott, Henn Timm 256 lk pehme köide

Eesti keeles on nüüd ilmunud esinduslik käsiraamat, mis seletab meile lahti Euroopa lääne- ja põhjapoolse osa, sealhulgas ka Eesti magevee-elustiku. Raamatu tõlkijad on oma eriala ühed parimad asjatundjad ja on suurt tööd teinud nii raamatu Eesti ainesega täiendamiseks kui ka oskussõnavara korrastamiseks. See raamat on looduses viibijale hea teejuht ja abiline, ta pakub äratundmisrõõmu ka kogunud loodusuurijale.

Raamatus on antud juhiseid looduse vaatlemiseks, töövahendite valmistamiseks ja kasutamiseks ning ülevaade Euroopa lääne- ja põhjaosa mageveekogudest kui elupaikadest. Selgub, et liikide määramiseks nii vastsete kui ka valmikute järgi antakse raamatus täpsed suunised. Määramist hõlbustavad teineteist täiendavad vastasleheküljed: ühel pool on antud liikide käsitlus, teisel pool liikide pildid (kokku on üle 900 pildi). Liigi ülesleidmist hõlbustab register. Peale palja silmaga eristatavate liikide käsitletakse mikroskoopilisi veeorganisme ja õpetatakse mikroskoobi käsitsemist. Raamatu lõpus on kirjanduse loetelu, mis võimaldab huvilistel teemadega veel enam süvitsi minna.

Entsüklopeediline teatmeteos „Эстония“
 Энциклопедический справочник „Эстония“ 768 lk kõva köide

Entsüklopeediline teatmeteos „Эстония“ (ЭСЭ) on esimene Eestis ilmunud põhjalik venekeelne ülevaade Eesti riigist ja ühiskonnast, ajaloost, loodusest, majandusest, teadusest, kultuurist, spordist jm. 2002. aastal ilmus „Eesti entsüklopeedia“ 11. köide, ЭСЭ on venekeelne tõlge uuendatud ja täiendatud EE 11. köitest. Venekeelsesse väljaandesse on lisatud põhjalik ülevaade eesti keelest ja vene kultuurist Eestis. Teose koostamisel on lähtunud eesmärgist koguda ühiste kaante vahele kogu Eestist käsitlev aine, mis oleks täiuslikum kui seni avaldatu. Raamat on mõeldud laiale venekeelsele lugejaskonnale nii Eestis, Venemaal kui ka mujal maailmas. See teatmeteos peaks kuuluma koolide õppetegevuses tarvilike allikmaterjalide hulka ning olema iga raamatukogu ja Eestist huvitava inimese raamaturiivil. Mahukas raamat on rikkalikult illustreeritud värvifotode, kaartide, skeemide ja joonistega.

Maaelu on taas au sees

Anu Nõulik
 EME projektijuht

Elame kummalisel ajal, kui isegi väikeses Eesti Vabariigis üllitatakse pea igal kuul mõni entsüklopeedia või entsüklopeediaks nimetatav teos. „Eesti maaelu entsüklopeedia“ (EME) ei taha jätkata pika kõlava nimega, kuid paraku sisust suhteliselt tühjade raamatute nimekirja. See raamat on tegelikult auvõlg – 1998. aastal ilmunud „Eesti põllumajandusentsüklopeedia“ parandatud ja täiendatud väljaanne.

Aeg ja olud on mõjutanud Eesti kirjastuselu, puutumata pole sellest jäänud meigi. Ja nimetatud mõjutused ei ole mitte alati olnud positiivsed. Kümneaastase vaheaja järel saabus lõpuks võimalus käsikiri tolmust puhtaks pühkida ja asjale värske hingamine anda. Kaasaja moehaigus nimega ajapuudus kummitas siingi. Kuid seekord murrame needuse ning kolmas katse põllumajandusentsüklopeediat välja anda jõuab ka võiduka lõpuni.

Katset on tehtud varemgi

Põllumajandusentsüklopeedia ilmumise on olnud pikk, keeruline ja katkendlik. Esimest korda asuti põllumajanduslikku teatmeteost kokku seadma 1935. aastal dotsent Jaan Metsa juhtimisel. 1938 ilmus kirjastusühisuse „Agronoom“ väljaandel esimene vihik „Põllumajanduslikust entsüklopeediast“, kokku jõudis neid lugeja kätte kolm. Saksa okupatsiooni ajal püüti tööd jätkata, kuid katse ebaõnnestus. Nõukogude võimu oludes põllumajanduse loostumine jätkus ning 1955. aastaks oli Eesti põllumajanduse kogutoodang vähenenud peaaegu kolmveerandi võrra.

Hilisem maaelu kosumine võimaldas väljaande koostamise idee uuesti ellu äratada. 1981. aastal tegi sellise ettepaneku tollane põllumajandusminister Vello Lind. 1990 kutsusid Vello

Maaelu sõnas ja pildis. EME I köide jõuab lugejani maikuuks, järke on oodata aasta lõpus. Lehekülj raamatust

Lind ja Eesti Entsüklopeediakirjastuse peatoimetaja Ülo Kaevats kokku põllumajandusteadlasi ja tegev põllumehi, et ideest reaalsus saaks. Töö teose kallal algas samal aastal professor Rein Teinbergi juhtimisel ning päädis „Eesti põllumajandusentsüklopeedia“ I köite ilmumisega 1998. aasta lõpus. Kuid ka teine katse jäi pooleli, sest huvi põllumajanduse vastu rauges ja kirjastusturul konkurentsis püsimeks ei saanud enam välja anda üksnes huvitavaid ja kasulikke teoseid, sest kõige

üle otsustas majanduslik tasuvus ehk lihtsalt öeldes raha.

Maaelu on tõusuteel

Tänapäeval on maailm avardunud. Maa-ilm kasvab toidupuudus ning põllumajandus muutub ühiskonna jaoks üha strateegilisemaks valdkonnaks. Põllumajanduslikku maad kasutatakse peale toidutootmise üha rohkem ka energia- ja kultuuride kasvatamiseks.

Maaelu tervikuna on uuesti tõusuteel ning kiiresti ajakohastumas. See on

meie igapäevaelu toonud uusi põllumajandusmõisteid, mis seostuvad tehnoloogilise progressi, avatud turumajanduse ja Euroopa Liiduga. Kaheköitelises „Eesti maaelu entsüklopeedias“ on üle 7000 artikli, esimeses köites on neid üle 3700. Algsest materjalist on alles jäänud vaid luustik, ülejäänud „organism“ on vastavalt aja nõuetele muutunud ja teisenenud. Näiteks ei sisalda käesolev teos põllumajandustegelaste ja -teadlaste biograafiaid, et mitte kopeerida ja korrata muude valimisel olevate teoste sisu. Samuti ei anna me hinnanguid ega väljenda oma suhtumist põllumajandusajaloo ühte või teise perioodi – püüame olla objektiivsed kõrvalvaatajad.

Maarahvas on olnud Eesti alustugi eestlaste eksisteerimise algusaajast. Vanimad Eesti põllud on üle 5000 aasta vanad. Keskajal leidis Eesti teravili turgu Hansasadamates, sest kibedast rehesuitsust läbikäinuna säilis ta haigustest ja kahjuritest vabana paremini kui teiste piirkondade vili. Esimese vabariigi vaim ja võim said tuge ja ergutust ikka maarahvalt – põllumehed otsustasid riigiasju ja olid agard kultuuri tarbijad. Võõra võimu all suutis põllumees, isegi kui teda painas vaimne surutus ja pidev pahameel rumalate ülalt tulnud otsuste pärast, rahvast toita ja elu maal ülal hoida. Taasiseseisvumise järel vahest tõsisema kriisi üle elanud põllumajandus ei ole tänaseks enam sügavalt miinusemärgiga tootmine: viimasel ajal aktiivselt oma õiguste eest seisma hakanud põllupidaja saab ehk tagasi ärateenitud austava suhtumise. Sel teel veidigi abistada – see ongi maaelu entsüklopeedia eesmärk.

Eesti maaelu entsüklopeedia
 I köide A–K 416 lk kõva köide

Moodne ja täpne tänapäeva sõda

Tiit Noorkõiv

Kui Kosovo end 17. veebruaril 2008 iseseisvaks kuulutas, oli see viimane samm pikal vabanemise teel, mida jäävad meenutama vägivald, massimõrvad, etniline puhastus ja elanike deporteerimine. Kosovo albaanlaste võitlus oma iseseisvuse eest kestis aastaid ja kulmineerus 1998. aastal, mil Serbia viis Kosovosse suure hulga sõjaväe- ja eripolitsei üksusi. Serbia eesmärk oli läbi viia etniline puhastus, sundida albaanlastest elanikkond piirkonnast lahkuma ja kindlustada piirkonna jäämine Jugoslaavia Liitvabariigi koosseisu. Kosovo albaanlastele oleks see tõenäoliselt tähendanud hävingut.

NATO oli ainus rahvusvaheline organisatsioon, kellel jätkus toonases poliitilises olukorras nii vahendeid kui ka tahtmist 1999. aasta suvel Kosovo kriisi sekkuda. Sõja lõppedes, pärast kümme

nädalat väldanud õhurünnakuid, viis Jugoslaavia oma sõjaväe Kosovost välja ja Kosovo albaanlased võisid koju tagasi pöörduda. See oli tänapäeva sõda: oma ulatuse poolest piiratud ja iga samm hoolikalt kaalutletud nii sõjalise kui ka poliitilise tagajärje seisukohalt. Tähelepanuväärne on see, et mitte ükski NATO sõdur lahingus ei hukkunud.

Kindral Wesley K. Clark oli selle võimsa sõjalise jõupingutuse üks juhte. Oma raamatus kirjeldab ta diplomaatia ja sõjalise strateegia ühitamisel ette tulnud raskusi, aga ka sõjategevuses osalenud NATO liikmesriikide endi sisetulist poliitilist võitlust. Clark aitab meil paremini mõista otsuste telgitaguseid, näidates elavalt vastuolusid NATO liikmesriikide seas ning Ühendriikide valitsusametuste vägikaikavedu. Teisalt on Clarki raamat hea sissejuhatus nüüdisaegsesse sõjapidamisse, kus moodsaim relvastus ja laskemoon tagavad rünnakute ülima täpsuse ning samas esitavad kõrgendatud nõudmisi kaaskahjustus-

te minimeerimiseks ja kaotuste vältimiseks rahulike elanike hulgas. Kõigele lisaks võib seda raamatut lugeda ka kui dokumentaalset põnevusromaanit ja kui hästi kirjutatud memuaare mehelt, kes aastaid kuulus maailma julgeolekupoliitilisele eliiti.

Autorist

Wesley K. Clark on USA erukindral ja tänapäeva juhtivaimaid sõjandusanalüütikuid. Clark on lõpetanud West Pointi sõjaväeakadeemia ning saanud magistriraadi USA maaväe juhtimis- ja staabikolledžis. Vietnami sõjas juhtis ta motoriseeritud jalaväekompaniid, hiljem on Clark teeninud USA ühendstaabis strateegilise planeerimise osakonna ülemana. 1995. aastal oli ta Daytoni rahulepingu läbirääkimistel USA kõrgeim sõjaline esindaja. 1997–2000 oli Clark NATO Euroopa vägede kõrgem ülemjuhataja (SACEUR) ning 1999. aastal juhtis NATO sõjategevust Kosovos. 2004 osales ta Demokraatliku

Partei eelvalimistel. Praegu juhib Clark erakapitalil põhinevat lobirühma (Political Action Committee) WesPAC: Securing America. Peale selle raamatu on Clarki sulest ilmunud „Winning Modern Wars: Iraq, Terrorism, and the American Empire“ (2004), ta on kirjutanud ka eessõna teosele „Great Generals series“ (2006) ning Antonia Felix on temast kirjutanud raamatu „Wesley K. Clark: A Biography“ (2004).

Tänapäeva sõda
 Wesley K. Clarke tõlkinud Ivika Arumäe, Tiit Noorkõiv, Ülle Okas, Lauri Randveer sari „Mõte ja mõök“ 520 lk kõva köide

5. detsembril 1935 Ohvitseride Keskkogu kasinos tehtud fotol on kaardilauas kindralmajor Nikolai Reek (vasakul) ja kindralmajor Gustav Jonson (seljaga). Tagaplaanil kindralleitnant Johan Laidoneri naeratav abikaasa Maria ja kindralmajor Paul-Adolf Lill. Foto Eesti Filmiarhiiv

Eesti kaitseväe kasarmud

Mari Karlson

Täienduseks ajaloolisi hooneid ja ehitisi tutvustavale sarjale on „Eesti taluhäärberite”, „Eesti sildade”, „Eesti kirikute” kõrval ilmunud Teise maailmasõja eelseid Eesti sõjaväe kasarmuid ja muid riigikaitsele ehitisi tutvustav raamat „Eesti kasarmud ja staabid”. Albumi koostamise aluseks on võetud Eesti sõjaväe väekoondiste ja väeosade struktuur 1939. aastal.

Kasarmud ja muud riigikaitsele ehitised sai noor Eesti Vabariik päranduseks Vene tsaaririigilt. Paraku ei vastanud nende asukohad alati Eesti riigikaitsele huvidele ega vajadustele. Pealegi olid hooned eelnevate segaste võimuvahetuste ajal lõhutud ja rikutud, paljudes garnisonides polnud neid olemaski. Noor riik pidi hakkama ehitama.

1920. aastate algul alustati Tondi kompleksi ümberehitustöödega, valmisid kasarmud Aegna saarel, laod Männikul ja Keilas. Järgneva kahe aasta jooksul kandus ehitustegevus Tapa mõisa maa-alale, 1925. aastal valmis Kaitseväe Keskaigemaja Juhkentalis. Järgmises etapis ehitati Rakveres, seejärel Võrus ja Petseris.

„See album ei pretendeeri täieliku-

le ülevaatele kahe ilmasõja vahel Eesti kaitseväe käsutuses või kasutuses olnud hoonetest,” ütleb autor, ajaloolane Merike Jürjo. „Pigem soovisin nende piltide kaudu kirjeldada tolleaegset õhustikku ning tuua tänapäeva meenusi noorest riigist, kus kahe aastakümne jooksul nii palju saavutada jõuti.”

Milline albumi ligi 180 fotost on kõige haruldasem?

Kõik need fotod on haruldased, sest neil talletub aeg, mälestused ja Eesti ajalugu. Kui aga rääkida albumi koostamisest, siis kõige keerulisem oli leida fotosid insener-tehniliste väeosade kohta. Samuti on vähe fotosid mereväest, eriti kui võrrelda lennu- ehk õhuväega – seal nimelt õpetati paljud, ka maaväe ohvitserid lendur-vaatlejateks, üheks õppeaineks oli neil õhufotode tegemine.

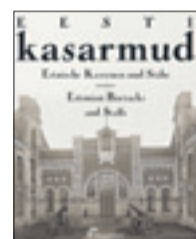
Raamatus on palju emotsioone, mis võib lugejale mõnevõrra üllatav olla. Kas mingi üllatus oli varuks ka teile, kui seda raamatut koostasite?

Kõige suurem üllatus oli mulle see, et Eesti riik ise nii palju suuri kasarmukomplekse ehitas – Tapa, Rakvere, Taara kasarmud Võrus, Petseris jpt. Suures osas saadi selle kõigega hakkama 1920. aastail, kui riik oli veel noor ja üsnagi

vaene. Ja mõjub väga emotsionaalselt, kui mõelda, et see kõik ilma paukugi tegemata – vabandust, Sidepataljon Raua tänava koolimajas hakkas vastu – okupatsiooniarmeele lagastamiseks üle anti.

Kui palju albumis avaldatud ehitistest praegu kas või enam-vähem äratuntaval kujul alles on?

Päris palju on alles, aga hävinud on ka. Kahju on Tondi kompleksist, mis on küll hoonetena suuremalt jaolt säilinud, kuid mitte Eesti kaitseväe käsutuses. Aga see oli ju meie sõjaväeakadeemia, siit kasvas välja meie militaarintelligents! Kahju on 2. diviisi õppe-laagrist Värskas ja Petseris, paljust on kahju. Seepärast on ka fotoallkirjades palju emotsiooni, tolleaegset õhustikku 1920.–1930. aastate väärtushinnangute taustal.

Eesti kasarmud ja staabid
Merike Jürjo
kujundanud Andres Tali
192 lk
kõva köide, ümbrispaber

ilmunud

Kukotski juhtum
Ljudmila Ulitskaja
tõlkinud Jüri Ojamaa
kujundanud Kristjan Mändmaa
524 lk
kõva köide

„Kukotski juhtum” on vene haritlasperekonna mitme põlvkonna kroonika. Peategelane on günekoloog Pavel Kukotski, kes Teise maailmasõja ajal abiellub oma patsiendiga. Paljude värvikate tegelaste ja järgnevate põlvkondade saatuse kaudu kirjeldab autor lähiajalugu, mõtiskleb teaduse ja inimlikkuse piiride ning üleloomulike võimete üle.

„Kukotski juhtum” pälvis 2001. aastal Bookeri auhinna, tähtsaima vene kirjanduspreemia.

Aiaraamat kõigile
Rea Peltola, Vesa Koivu
tõlkinud Kadri Jaanits
224 lk

kõva köide, värvitrükk
„Aiaraamat kõigile” räägib õigetest töövõtetest, maaparandamisest ja taimede valimisest, nõustades lugejat iga töö juures. Palju häid mõtteid, mida eri aastaaegadel teha aia, rõdu või terrassiga.

Vaim
Ketlin Priilinn
kujundanud Irina Tammiss
128 lk
kõva köide

Lapsepõlves kohutasid Helenat kummalised hääled vanavanemate majas. Aastaid hiljem kohtub noor naine taas oma lapsepõlvhirmudega. Talle avaneb ammu aset leidnud traagiline lugu, mis mõjutab nüüd ka neiu enda saatust.

Tigris. Alguse otsinguil
Thor Heyerdahl
tõlkinud Andres Mänd
344 lk
kõva köide

See raamat räägib Thor Heyerdahli korraldatud Tigrise-ekspeditsioonist. Seilates pilliroost laevaga Tigrise jõest Aafrikani, tõestas Heyerdahl, et iidsete sumerite laevad kõlbasid ka avamerel purjetamiseks.

CSI: Kõitvad sidemed
Max Allan Collins
tõlkinud Mario Pulver
248 lk
pehme köide

Gil Grissom ja ta kriminalistide meeskond hakkab uurima tapmist, mille sooritamise viisid klappivad täpselt kurikuulsalt tabamata sarimõrvari käekirjaga. Kriminalistid peavad nurjama võimaliku mõrvakopeerija järgmise etteaste.

Petra lood
Kristiina Kass
sari „Minu esimene raamat”
128 lk
kõva köide

Kas mäletad, kuidas Petra issiga kelgutamas ja mängukoer Pontuga järve ääres käis? Aga kuidas ta emme-issi voodi katki hüppas ja oma toa kunstipäraselt üle värvis? Tähekesest tuttav tüdrukutirts Petra tegutsebki nüüd selle raamatu kaante vahel, nii juba varem ilmunud kui ka täiesti uutest lugudest.

Kristiina Kassi muhedaid lapsesuu-lugusid täiendavad ka seekord autori enda illustratsioonid.

Kristiina Kass ise selgitab Petra lugude sündi nii: „Kui päris aus olla, suhtusin ma alati veidi umbusklikult raamatutesse, mille peategelased on kirjaniku enda lapsed. Tundus veidi uhkeldamisena, et näete, mul on laps, kes oskab igasugu vahvaid tükkte teha. Näiteks ajab pudrukausi lauale kummuli! Ilmatu põnev sündmus, eks ole!

Sellisel arvamusel olin ma kuni hetkeni, mil ise esimese lapse sain ja ta igasugu vahvaid tükkte hakkas tegema: joonistas end vildikaga täis, nüsis käärdega tuka nudiks või augu sohva sisse. Alguses olin muidugi vihane ka, aga kui maha rahunesin, siis kirjutasin kõik üles.

Petra lood ongi suurelt jaolt mu oma lapse pealt maha kirjutatud. Kuigi mitte tervenisti. Natuke tõestisündinut on igas loos, mõnes rohkem, mõnes vähem. Uskuge või mitte, me oleme tõesti käinud koos seenel ja kelgutamas, parte ja oravaid söötmas ja juukseid punaseks värvunud, nagu seda juhtub nii mõneski normaalses peres. Aga kas sealjuures ka issile putukas püksid läks või Petra juukseid tõesti pool aastat punased olid, seda ma ei ütle. Muide, kirjajal on täielik õigus siin-seal luisata, ja mina pole mingi erand. Peaasi, et lugejal oleks lõbus.”

Hoidke koolipidude tüdrukuid ja mälestusi

Mari Karlson

Alles see oli, kui kriimu näoga plika istus mere ääres suure kivi otsas ja neelas Karlssoni-lugusid. Pisaraid tõi see Karlsson tema peaaegu-nimekaimule paar aastat hiljem koolis. Narriti, noh.

„Jõudnuks Lindgren Eestisse kohe pärast sõda, tõlkinuks teda keegi teine. Mina ei osanud siis veel rootsi keeltki,” ütleb Vladimir Beekman oma mälestusteraamatus „Alles see oli”.

Mõistagi oleks liialt kitsas rääkida Vladimir Beekmaniga ainult tema tõlgetest.

Beekmani tekstid on inspireerinud Ester Mägi, Eugen Kappi, Anti Margustet. Tema romaani „Koridor” võrreldakse Dino Buzzati „Tatarlaste kõrbega”. Luuletuse „Minu koolipidude tüdrukud” ridu minu koolipidude tüd-

rukud/käivad väsinult kandekotiga... tsiteeritakse praegugi erinevates suhtlusportaalides. Hoiatus? Nagu 1979. aastal ilmunud romaan „Eesli aasta”, millest kõik, välja arvatud tsensuur, said aru, et selle on keemiku haridusega kirjanik kirjutanud fosforiidist.

Vladimir Beekman on öelnud: „Primitiivne arusaam kirjanduse (ja üldse kunsti) vahetust ning formaalsest mõjust inimese teadvusele on visa kaduma. Kuigi võiks juba otsa saada: pole ju kõik maailma algusest peale kirja pandud ja arvutuile lugejale edastatud ideed, olgu nad kõige õilsamad, suutnud inimkonna agressiivseid tunde murda, ürgpatt elab meis edasi. Küllap ei suuda omakorda ka üleemeelikumad ja vabameelsemad kirjatükid maailma ära rikkuda.” (1999. aasta jõulude paiku Õpetajate Lehele.)

Kriitikud on Vladimir Beekmani kohta väitnud, et ta on huvitav jutus-

taja. Nüüd, üle hulga aja on võimalik lugeda kirjaniku mälestusi aegadest, mis alles olid:

„Kirjutasin hoopis vabamalt asjadest ja sündmustest, mis mulle minevikust vastu sähvatasid, mida oli hea meenutada ning mis annaksid ise uusi seoseid. Need on pigem impressioonid pikast elust kui kohustuslik kulgemine punktist A punkti B,” ütleb autor oma mälestustele saatmaks.

Alles see oli
Vladimir Beekman
sari „Kuldsed elulood”
kujundanud Andres Tali
208 lk
kõva köide, ümbrispaber

Kas TEAte?

Esimene TEA rahvasõnaraamat ilmus 2006. aasta suvel. Sellest ajast saadik on välja antud seitse rahvasõnaraamatut. Rahvasõnaraamatute sarjast on saanud meie raamatupoodides üks nõutavaim sari. **Kui palju selle sarja raamatuid praeguseks on müüdnud?**

- 42 000
- 12 500
- 26 000

Vastused saatke TEA Kirjastusse kas meili teel (info@tea.ee) või postiga (Liivalaia 28, 10118 Tallinn). Õigesti vastanute vahel loositakse 2. mail välja kaks rahvasõnaraamatut. Võitjate nimed avaldatakse TEA koduleheküljel www.tea.ee.

Õige vastus märtsikuu küsimusele: „Nende „TEA entsüklopeedia“ ettevalmistajate nimed, kes maksavad 22 kõite eest korraga või ühe aasta jooksul, jäädvustatakse esimese ja viimase kõite ning e-Entsüklopeedia tänulehele.“

TEA sõnaraamatute 12 kuu TOP

- TEA rahvasõnaraamat. Eesti-inglise
- TEA koolisõnastik. Inglise-eesti
- TEA koolisõnastik. Eesti-inglise
- TEA koolisõnastik. Võõrsõnad
- TEA taskusõnastik. Inglise-eesti ja eesti-inglise

ilmunud

Berlitz reisijuht. Amsterdam
144 lk

pehme kõide

Amsterdami reisi-juhti on koondatud kõige olulisem info selle linna kohta. Mugavas

taskuformaadis raamat käsitleb ülevaatlikus vormis Amsterdami peamisi vaatamisväärsusi.

Reisijuht tutvustab linna peamisi ostu-, söögi- ja vaba aja veetmise kohti. Reisiühiline saab ülevaate linna ajaloo verstaapostidest ning olulisematest sündmustest. Lisaks palju kasulikke nõuandeid, mis aitavad kaasa reisi õnnestumisele.

Berlitz reisijuht. Brüssel
144 lk

pehme kõide

Reisijuht on palju olulist teavet, mis aitab reisi nautida ja selle planeerimise hoopis lihtsamaks muuta.

Peale ajalooliste ja looduslike huviväärsuste tutvustab reisijuht linna ajalugu, jagab nõuandeid vaba aja veetmiseks ja sportimiseks ning annab ülevaate söögikohtadest ja kohalikest köögist. Raamatust leiab ka praktilisi reisinõuandeid ning hotelli- ja restoranisoovitusi.

Laste ja noorte e-entsüklopeedia

Kristiina Bernhardt

TEA laste- ja noorteentsüklopeedia saab mõne nädala pärast valmis: mais tuleb trükist viimane, kolmas kõide ja näeb ilmalgust e-entsüklopeedia, mis ilmub DVD-l ja CD-ROM-il.

Tänapäeval on muutumas iseenesetõistetavaks, et paralleelselt trükitud raamatutega jõuavad eestlaste kodudesse ka e-raamatud, nii on see ka TEA laste- ja noorteentsüklopeediaga.

TEA laste ja noorte e-entsüklopeedia sisaldab kõike, mis on olemas entsüklopeedia kolmes paberile trükitud kõites, kuid selle eripära on mugavamad ja kiiremad teabe otsimise võimalused ning mitmepalgeline täiendav teave – helisalvestised, panoraampildid, animafilmikatted, videoklipid ja mitmesugused animeeritud õppevahendid.

TEA laste ja noorte e-entsüklopeedia toob nii Eestist kui ka kogu muust tänapäeva maailmast meieni kõige olulisema teabe, lapsed ja noored saavad huvipakkuva ülevaate nii eestikeelse tekstina kui ka eri tüüpi illustreeritud materjalidega.

E-entsüklopeedia kasutamine on kiire ja lihtne

e-entsüklopeedia pakub palju võimalusi teabe kiireks leidmiseks. Märksõnad on esitatud tähestikulises järjekorras – nii saab vajalikku sõna otsida samuti nagu trükitud raamatust, ent mõistagi tuhandeid kordi kiiremini. Lisaks märksõnadele on esitatud ka kõigi kõidete koondregister, milles iga järgmine kasutajat huvitav artikkel on ainult ühe kliki kaugusel. Teine võimalus infot leida on liikuda märksõnani temaatilise jaotuse kaudu, mille kasutaja leiab e-entsüklopeedia avalehelt. Lõbusate ikoonidega on eristatud loomad, teadus, sport, maad ja linnad, tehnika, transport jm. Kui keegi tunneb parasjagu huvi ainult loomade vastu, saab ta otsida materjali loomade kui aineala järgi, kui aga keemia vastu, siis keemia kui aineala järgi. Nii võib ainealast lähitavalte terve entsüklopeedia kärmesti läbi lapata ja end ühe või teise alaga väga kiiresti kurssi viia.

Lisaks aineala järgi otsimise võimalusele on teadmishimulise noore kasutuses lingid, mis ühendavad üksteisega seotud teemasid. Näiteks artikkel „aas-

Illustatsioon Ervin Bernhardt

ta” sisaldab linke, mille abil saab edasi lügeda Maa liikumisest ümber Päikese, aga ka erinevatest kalendritest, ning vaadata seda teavet illustreerivaid animatsioone. Niimoodi saavad kokku mitu õppeainet ja e-entsüklopeedia kasutaja on juba loonud enda arendamiseks olulisi seoseid. Aineõpetajad näevad koolis kurja vaeva, et õppija saaks selgeks, kuidas asjad maailmas toimivad ja omavahel seotud on, ent e-entsüklopeedia loob need seosed kiiresti ja lihtsalt, ilma et kasutaja seda ise märkaks.

Laste ja noorte e-entsüklopeedia on põnev

Artiklitele lisatud helisalvestised ja eri tüüpi animatsioonid aitavad asjadest paremini aru saada. Tänapäeva tehnoloogia võimalusi ära kasutades on entsüklopeedia artikleid illustreeritud mitmekülgse lisamaterjaliga. Kõik selgitused ja muu videomaterjalide juurde kuuluv on mõistagi eesti keeles.

Linde käsitlevatele artiklitele on lisatud lindude häälsused, mida on pikki aastaid salvestanud Fred Jüssi. Riikide artikleid lugedes saab kuulata ka riigihümni. Eesti eri paiku ja looduskauneid kohti illustreerivad 360-kraadised panoraamfotod, mida raamatuse trükkida ei saakski.

e-entsüklopeedia pakub palju põnevat neile, keda huvitavad katsed. Teaduse artiklitele on lisatud videoid mitmesugustest katsetest, mis on filmitud Energiakeskuses. Saab näha näiteks seda, kuidas juuksed staatilise elekt-

ri mõjul püsti tõusevad ja kuidas heli võnkumine silmale nähtavaks muutub.

Selleks, et saada selgust, kuidas on seotud eri riikide ajaloo-sündmused ja ajaloolised isikud, on koostatud kronoloogia. Seal saame teada, et meie Friedrich Reinhold Kreutzwald sündis aasta hiljem kui sellised kuulsad kirjanikud nagu Alexandre Dumas ja Victor Hugo ning et hõõglamp leiutati mõni aasta enne Kreutzwaldi surma – tema pidi „Kalevipoega” kokku pannes kehvemate valgusallikatega hakkama saama. Kronoloogiast saab linkide abil liikuda vastavat inimest või sündmust käsitleva artikli juurde.

„Virtuaalne maailm”

TEA laste ja noorte e-entsüklopeediast leiab kasutaja ka „Virtuaalse maailma”. See kujutab endast põnevat virtuaalset atlasit koos interaktiivsete harjutustega, mis aitavad geograafiat paremini mõista ja maailma põhjalikumalt tundma õppida.

„Virtuaalne maailm” laiendab tublisti silmaringi. Paari hiireklõpsu järel avaneb terve maailm just sellest aspektist, mis kasutajat kõige enam huvitab. Menüü pakub interaktiivset maailma atlasit, mitmesuguseid digikaarte koos kosmosest tehtud panoraamfotodega ja rikkalikku pildimaterjali maakera eri paikade kohta. Erinevatest huvidest lähtudes on võimalik ka ise kaarte koostada. Niisiis ei ole „Virtuaalse maailma” kasutaja enam lihtsalt entsüklopeedia kasutaja, vaid ka virtuaalmaailma looja.

Neile, kes ei ole veel kaarti või kompassi lugema õppinud, on oma virtuaalne keskkond, kus kõik puust ette tehakse ja punaseks värvitakse. Pärast niisuguse kursuse läbimist võib igaühel suur maadevastaja saada.

Kogu faktiline materjal on hoiul andmepangas. Klõpsates vastavale sümbolile saab paari sekundiga selgeks, milline on Aasia suurim linn või Euroopa pikim jõgi. Et kõik ka meelde jääks, selle eest kannab hoolt mängukeskkond, kus huvitavate maateaduslike mängude (kaardid, pusled, pildid jm) abil pannakse igapäevaelu teadmised proovile. Paljud ülesanded peaksid täiskasvanutelegi huvi ja pinget pakkuma.

DVD kasutamine on lihtne ja täidab suurepäraselt oma eesmärgi – jagab infot, õpetab kasutajat ning kinnistab lõpuks ka teadmised, kontrollides neid mängude kaudu.

Entsüklopeedia arvutiversioonil on vaid paar väikest puudust – seda kasutades pole paberist lehekülgede lappamise mõnu ega raamatu trüklõhna. Need korvab aga DVD väga suur teabemaht ja senises eestikeelses laste teatmekirjanduses puudunud võimalus esitada teavet interaktiivselt.

Teadmiseks neile, kes pole seni TEA laste- ja noorteentsüklopeediat tellida teadnud: TEA laste- ja noorteentsüklopeediat saab tellida veel kuni aprilli lõpuni ja tellida on võimalik nii täiskomplekti (3 kõidet + e-entsüklopeedia) kui ka raamatute komplekti (3 kõidet).

Rahvasõnaraamatud on popid

Ruth Mägi

Viimase paari aasta jooksul on TEA rahvasõnaraamatute sarjast saanud meie raamatupoodides üks populaarseim sari. Praeguseks on selles sarjas ilmunud juba seitse sõnaraamatut: „Inglise-eesti rahvasõnaraamat”, mis on sarja vieldamatu hitt, „Eesti-inglise rahvasõnaraamat”, „Vene-eesti rahvasõnaraamat”, „Prantsuse-eesti rahvasõnaraamat”, „Saksa-eesti rahvasõnaraamat”, „Eestisaksa rahvasõnaraamat” ning „Võõrsõ-

Foto Kalev Tomingas

nade rahvasõnaraamat”. Ilmumisjärge on juba ootamas nii mõnigi uus teos, näiteks „Eesti-prantsuse rahvasõnaraamat”, „Eesti-vene rahvasõnaraamat” ja venekeelsele kasutajale mõeldud „Ing-

lise-vene rahvasõnaraamat”.

Rahvasõnaraamatu idee on iseenesest lihtne. Tegemist on väga laiale tarbijaskonnale mõeldud teosega, mis sobib igapäevaseks kasutamiseks nii

noorele kui ka vanale. See sõnaraamat võtab arvesse, et meil kõigil on aegajalt kiire ning mõnikord on küsimusele vaja kibekiiresti vastust leida. Seetõttu keskenduvad rahvasõnaraamatud sõna põhithäendus esitamisele ja põhiliste väljendite tutvustamisele ning selline informatsioon, mis on antud sihtgrupi jaoks tarbetu, on neist välja jäetud. Igas rahvasõnaraamatus on umbes 15 000 sõnartiklit, mille hulka kuulub hoolikalt valitud baassõnavara. TEA rahvasõnaraamatud sobivad eelkõige neile, kes juba oskavad võõrkeeles suhelda ja soovivad end täiendada.

Naljakas ja vajalik soome keel

Kristiina Bernhardt

Aprillis jõuab keelehuvilisteni soome keele iseõppija õp-pekompakt algajale. Rohke kuulamismaterjaliga suhtluskeele õpiku autor on Mai Frick, Eestis elav ja tegutsev soomlane, kes ise suurepäraselt eesti keele ära õppinud. Vestlesime keele õppimisest ja õpetamisest, soomlastest ja eestlastest.

Millest tuli mõte selline õpik kirjutada?

Vajadusest. Eesti turul on palju häid õpikuid, mis küll sobivad kursustel kasutamiseks, aga mitte iseõppijale. Vajadus oli ka sellise lihtsama õpiku järele, kus alguses keskendutakse kõige olulisemale – kuidas lihtsates igapäevastes olukordades hakkama saada. Minu meelest ei ole esialgu vaja grammatikale liiga palju tähelepanu pöörata. Aga see on ka maitse asi. Õpikus on grammatikalisa, kust saab asju järele vaadata.

Õpikus on rõhuasetus selline, et keskendutakse suulisele keeleoskusele – kuulamisele ja rääkimisele. Kirjutamist on vähem. Kirjutamist praegu järgmise taseme õpikut, milles tuleb rohkem kirjutamist ja lugemist.

Õpiku peatükke läbib üks lugu: ühele soome neiu, Aavile, tulevad sõbrad külla ja õhtu jooksul räägitakse igasugustest asjadest, tehakse plaane, natuke isegi flirditakse. Kust sa selliste vahvate tegelaste loomiseks inspi-ratsiooni saad?

Nad on ju täiesti tavalised inimesed. Neil on koos lõbus, nad saavad omavahel hästi läbi. Tore oli neid välja mõelda, kirjutada oli ka lõbus, nii et vahepeal naersin ise laginal. Aga eks need kujud ole kohati veidi liialdatud: Aavi oskab vist kümnet keelt. Enamik soomlaste oskab ainult paari võõrkeelt.

Õpetad praegu soome keelt Tartu rahvaulikoolis. Kui kaua oled soome

Mai Frick tänavusel soome keele õpetajate seminaril osalejatega mõtteid vahetamas. Foto Kristiina Bernhardt

keele õpetamisega tegeled?

Aastast 1998. Kokku teeb seega juba... appi kui kaua!

Samal ajal oled doktorantuuris ja kirjutad algajate õpikule järele. Kes palju teeb, see palju jõuab?

Õpin doktorantuuris ja uurin, kuidas Eestis elavad soomlased vestlevad – tegelen vestlusanalüüsiga.

Saan kõigest oma tegemistest palju energiat: kui on mitu tööd korraga – õpiku kirjutamine, õpetamine ja doktori-õpe –, siis nad toetavad üksteist. Lisaks tegelen natuke kunstiga: joonistan ja maalin.

Meeldib ka reisida ja palju ringi jalutada. Tartu on ilus linn jalutamiseks, sellepärast meeldib siin elada, et on palju rahulikku tärnavaid ja parke.

Kui sa võrdled soome keele seisuga Eestis 1997–98. aastal, kui õpetamist alustasid, tänapäevaga, siis mis on erinevat?

1990-ndate lõpus oli soome keelel n-õ madalseis – inimesed eelistasid kaugemaid Euroopa keeli õppida, kuid pea-

gi tuli see huvi jälle tagasi ja nüüd on järjest rohkem neid, kes tahavad soome keelt osata. Nüüd on ka väga kerge Soome keelt harjutama minna – ei pea viisat taotlema nagu vanasti.

Nõukogude ajal õpiti soome keelt Tallinnas ja mujal Põhja-Eestis, kus soome telekanaleid näha oli, teleri vahendusel. Kuidas praegu õpitakse? Kas soome keel hakkab eestlasele lihtsalt külge?

See on tegelikult veidi ekslik arvamus, et niisama jääb külge. Telekat peab ikka lapsest peale vaatama või mitu head aastat vähemalt. Sama lugu on kohapeal õppimisega – kui mingeid algteadmisi ei ole, siis võtab keele omandamine ikka pigem aastaid kui kuid. Ei ole päris nii, et lähen Soome ja paari kuuga on keel küljes. Mul tuleb aeg-ajalt kursustele inimesi, kes arvasid, et saaks n-õ iseeneest keele selgeks, kui paar kuud Soomes elada, kuid tagasi Eestisse tulles teavad, et kursusest on ikka kasu.

Kuidas sina eesti keele nii hästi selgeks said?

Nüüdseks olen 14 aastat õppinud, aga ikka teen vigu. Nii et seda ei maksa õppijal ootama jääda, kunas ta veatult rääkida suudab, vaid tuleb ikka kohe harjutama hakata. Hakkasin ka kohe eesti keelt kasutama, kui esimesed sõnad selgeks sain.

Esmane keeleoskus tuli suhteliselt kergesti. Esimeste kuude jooksul võib palju omandada, sest emakeel on toeks. Hiljem võib keeleoskust kas või eluaeg lihvida.

Kui olin paar kuud Eestis elanud, arvasin, et nüüd on mul keel selge. Aga tuli välja, et olin kogu aeg poole jutust soome keeles rääkinud. Tallinnas saadi minust aru, aga Tartus enam mitte.

Kas see on sinu arvates õige jutt, et soomlastel on eesti keelt raskem õppida kui eestlastel soome keelt?

Soomes õpitakse usinalt eesti keelt – igas väiksemagi linna rahvaulikoolis on eesti keel programmis. Kuid seda ei osata kahjuks nii hästi nagu siin soome keelt. Raske on võrrelda, aga ma ei tahaks uskuda, et üks keel on raskem kui teine. Eestlased on vist lihtsalt tublimad õppijad.

Paljud eestlased lähevad Soome tööle, see motiveerib keelt õppima. Aga ka need soomlased, kes siin Eestis elavad, õpivad reeglina ikka keele selgeks. Ka turistid pursivad eesti keelt, olen ma tähele pannud. Kuid Tallinnas oskavad klienditeenindajad enamasti soome keeles vastata.

Soome keel on eestlaste jaoks natuke naljakas, nagu eesti keel on soomlaste jaoks naljakas. Aga ega naerimine ole patt, me ei naera ju inimeste üle.

Soome keel iseõppijale

Mai Frick
144 lk
pehme kõide
komplektis
3 audio-CD-d

Sinikka ja Tiina Nopola Eesti Lastekirjanduse Keskuses

Maikuus külastavad Eestit populaarsed Soome lastekirjanikud Sinikka ja Tiina Nopola. Eestis on nad tuntud kui sarja „Heinakübar ja Viltuss” autorid. Raamatute peategelased on kaks väikest tüdrukut, kaks õde, keda kutsutakse Heinakübaraks ja Viltussiks. Sellest Soomes ülipopulaarsest ja mahukast sarjast on seni eesti keelde tõlgitud neli osa: „Heinakübar ja Viltuss”, „Heinakübar, Viltuss ja beebi”, „Heinakübar, Viltuss ja vaar” ning peagi ilmuv „Heinakübar ja Viltuss vajavad puhkust”. Mais annab TEA Kirjastus välja samade autorite teise menuka sarja – „Risto Räppar” – esimese raamatu. Selle peategelane on poiss Risto, kes üle kõige armastab trummeldamist ja räppimist ning kes satub alatihi koomilistesse, piinlikesse ja vahel suisa ohtlikessegi olukordadesse. Kõik huvilised on 8. mail kell 13 oodatud kirjanikega kohtuma Eesti Lastekirjanduse Keskusesse.

ilmunud

Berlitz vestmik ja CD

Soome keel
224 lk
pehme kõide
audio-CD 60 min
Berlitz vestmik koos CD-ga on sobiv reisirakenduse komplekt

nii algajale kui ka kesktasemel keelehuvilisele. Selle abil saab kiiresti ja lihtsalt õppida ja meelde tuletada reisirakenduse vajaminevaid soomekeelseid väljendeid. Taskuformaadis vestmik sisaldab üle 1 200 kasuliku soomekeelse lause ja väljendi. Värvikood aitab raamatus kiiresti üles leida vajaliku teema. Toodud väljendid katavad kõiki enamlevinud olukordi, kuhu rändaja võib sattuda, nagu tejuhiste küsimine, sisseostude tegemine, kohtade broneerimine, vaatamisväärsustega tutvumine jpm. CD-le on salvestatud ligi 300 kõige vajalikumat väljendit. Tekste loevad soome keelt emakeelena kõnelevad inimesed.

Soome-eesti-soome mini-sõnastik

607 lk
pehme kõide
Soome-eesti-soome minitaskusõnastikus on kokku ligi 30 000 täna-

päevast sõna ja väljendit. Seetõttu on see käepärane abivahend igale eestlasele, kes tunneb huvi soome keele vastu. Lisaks iga märksõna olulisematele vastetele esitatakse sõnastiku soome-eesti osas lühidalt grammatiline info: nimisõnade ainsuse omastava ja osastava käände lõpud ja mitmuse osastava käände lõpp, tegusõnade kindla kõneviisi oleviku ainsuse 3. pöörde lõpp, lihtmineviku ainsuse 1. pöörde lõpp ja nud-kesksõna. Paljud sõnaartiklid sisaldavad näiteid, mis aitavad sõna õigesti kasutada.

Igaühele oma sõnastik

Ruth Mägi

TEA Kirjastuse jaoks on viimane aasta olnud soome keele aasta. Üksteise järel on ilmale valgust näinud mitut tüüpi ja erinevatele kasutajale mõeldud soome-eesti sõnaraamatuid.

TEA seletavate sõnaraamatute sarjas on ilmunud „Soome-eesti seletav sõnaraamat”. Praegu on see mahukaim soome keele sõnaraamat, mille TEA sõnaraamatute riivist leida võib. Kakskeelne seletav sõnaraamat on üleüldse küllalt haruldane sõnaraamatutüüp. Selle semibilingvaalse ehk pooleldi seletava ja pooleldi tõlkelise sõnaraamatu puhul on kaks olulist sõnaraamatutüüpi ühendatud nii, et kasutaja saab keskenduda nii sõna võõrkeelsele seletusele ja kasutusnäidetele kui ka täpsele emakeelsele (eestikeelsele) lühivastele.

Sellise sõnaraamatu vasted pole samasugused nagu tavalises tõlkesõ-

naraamatus. Seletava sõnaraamatu ülesanne on teine: see aitab pigem sõna tähendust selgitada ja selle tähendusele viidata, kasutades selleks nn võtmevasteid. „Soome-eesti seletav sõnaraamat” põhineb Soomes Gummeruse kirjastuses ilmunud seletaval sõnaraamatul „Nyky-suomen keskeinen sanasto”, mille peamine koostaja on Timo Nurmi, kes töötab soome keele kui võõrkeele õppejõuna ja kes on materjali kokkupanemisel pidanud silmas soome keele kui võõrkeele õppija vajadusi.

Sõnaraamat sisaldab üle 50 000 sõna ja väljendi, lisatud on rohkesti näitelauseid. „Soome-eesti seletav sõnaraamat” sobib keskmisele ja väga heale soome keele oskajale.

„Soome-eesti sõnaraamat” on TEA värskem soome keele sõnaraamat. See kuulub TEA kakskeelsete üldkeelsesõnaraamatute sarja, mis keeliki pidevalt areneb ja täieneb. „Soome-eesti sõnaraamatu” puhul on kasutatud eelmise sõnaraamatu märksõnastik-

ku, kuid seda on oluliselt täiendatud. „Soome-eesti sõnaraamat” on tüüpiline kakskeelne tõlkesõnaraamat, mis on sobib kõigile neile, kel tuleb soome keeles iga päev suhelda ja kelle keeleoskus on n-õ kena harju keskmine. See sõnaraamat ei eelda kasutajalt soome keele süvateadmisi, kõik oluline on esitatud otse sõnaartikli juures. Kirjastusel on plaanis välja anda samasse sarja kuuluv „Eesti-soome sõnaraamat”, mis on mõeldud nii eesti keelt õppivatele soomlastele kui ka soome keelt tudeerivatele eestlastele.

„Soome-eesti reisisõnastik” on valminud kahe kirjastuse suurepärase omavahelise koostöö tulemusena. See sõnastik koosneb kolmest osast: soome-eesti sõnastik, eesti-soome sõnastik ja reisivale mõeldud lisa.

Reisisõnastiku esimene pool – soome-eesti osa – koostati Soome lahe põhjakaldal Gummeruse kirjastuse sõnaraamatute osakonna kureerimisel. Eesti-soome osa valmis aga siinpool

lahte, TEA Kirjastuses. Selles sõnastikus on esitatud umbes 30 000 sõna ja väljendit. Lisaosa koosneb nendest teemadest, millega reisirakendusele puututakse, ning sisaldab just sellist teavet, mida reisirakendusele vaja minna.

TEA Kirjastus on välja andud ka väikeseformaadilisi soome keele sõnastikke. „Soome-eesti taskusõnastik” kuulub TEA taskusõnastike sarja ning ta on selle sarja üks populaarseim teos, mis ilmus juba mõned aastad tagasi.

Tegu on kahepoolse sõnastikuga: ühtede kaante vahel on nii soome-eesti kui ka eesti-soome sõnastik. Taskusõnastikud on lihtsad ja käepärased raamatukesed, mis peaksid rahuldama sõnastiku kasutaja esmavajadusi. „Soome-eesti minisõnastik” on taskusõnastiku väikevend. Selle sisu on täpselt sama mis TEA „Soome-eesti taskusõnastikul”, muudetud on vaid formaati. Väiksemat sõnastikku on ju hõlpsam tasku pista ja kaasas kanda.

ilmunud

Pelargoonid
Lena Ljungquist,
Eva Tingström
tõlkinud Maie
Vihuri
112 lk
köva köide

Enamikul meist on kindlasti pelargoonidega mingi suhe. Võib olla mälestuspilt lapsepõlvest, mil kõrgekasvulised ja rikkalikult õitsevad pelargoonid seisis mõne vanatädi aknalaul. Või ehk meenuvad rõdukastis lakkavad suured punased õied. Mõnele meenub võib olla ainult see, et nad ei lõhna hästi!

Pelargoonid on populaarsed potitaimed kõikjal Põhjamaades. Üks põhjus on kindlasti vastupidavus, kuid kindlasti on otsustavad tegurid olnud ka ilusad õied ja lopsakas kasvulaad, mistõttu pelargoonid on saanud erilise koha meie kodus ja aedades.

Pelargoon on nii tänuväärne kui ka lihtsalt paigutatav taim aknale, terrassile või aeda. Peale selle sobib ta suurepäraselt külmakindlale rõdule või värvilaiguks väliseluruumi.

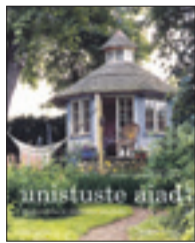
Autorid jagavad oma aastatepikkust kogemust nende lillede ärieesmärgil kasvatamisel ja tutvustavad osa rikkalikust 1200 sordiga kollektsioonist.

Aed pottides
Aastaring õues
Agneta Ullenius
tõlkinud Maie
Vihuri
120 lk
köva köide

Üks kaunis mahukas pott või muu anum sobib kõigilviisja kasvatamiseks, rõdukasti mahub terve maitsetaimeaed. Ka roosid, elulõngad ja isegi väikesed puud võivad kasvada potis, kõigist lilledest rääkimata.

Sellest raamatust leiad suure hulga nõuandeid, kuidas kasvatada taimi erinevates anumates, kuidas neid kokku sobitada, milliseid potte valida, kuidas tagada, et potiaed oleks aastaringsest kaunis.

Unistuste aiad
Inspiratsioon
ja ideed sinu
aia jaoks
Pia Mattson
128 lk
köva köide

Üks vana hiina vanasõna kõlab: „Kui sa tahad olla õnnelik ühe tunni, siis joo ennast purju. Kui sa tahad olla õnnelik ühe päeva, siis abiellu. Kui sa tahad olla õnnelik kogu elu, siis raja oma isiklik aed.”

Inimese kirk kõige kasvava ja õitseva vastu ei ole mingi kaasaegne trend. Oleme alati püüelnud looduse poole, kus on meie endagi juured, kuid võib-olla on vajadus aia järele praegu suurem kui kunagi varem. Maailmas, mis tundub pöörlevat üha kiiremini ja stressi tekitavamalt, unistavad paljud oma rohelisest oasist, kus lõõgastuda ja edaspidiseks jõudu koguda.

Kõige tähtsam on, et aed oleks koht, kus isiklikel unistustel on vaba mänguruum ja kus te ennast kõige paremini tunnete.

Ravimtaimede võimas vägi

Signe Siim

See raamat on sündinud koostöös väga paljude eesti inimestega, kellele ravimtaimede teema meelepärane.

2005. aasta sügisel kuulutas Hille Tarto Eesti Televisiooni saates „Prillitoos” välja ravimtaimemängu. Läbi kahe hooaja tutvustati igas saates üht taimet, kokku 18 tuntud või vähemtuntud ravijat. Materjali ja head soovid sarja õnnestumiseks sai saatejuht meie tuntumalt loodusraviasjatundjalt professor Aili Pajult.

Igasse saatesse saabus hulgaliselt toredaid kirju, milles antakse edasi oma kogemusi, vanavanemate pärimust, teatmekirjandusest saadud, lapsepõlvemälestusi ja muudki.

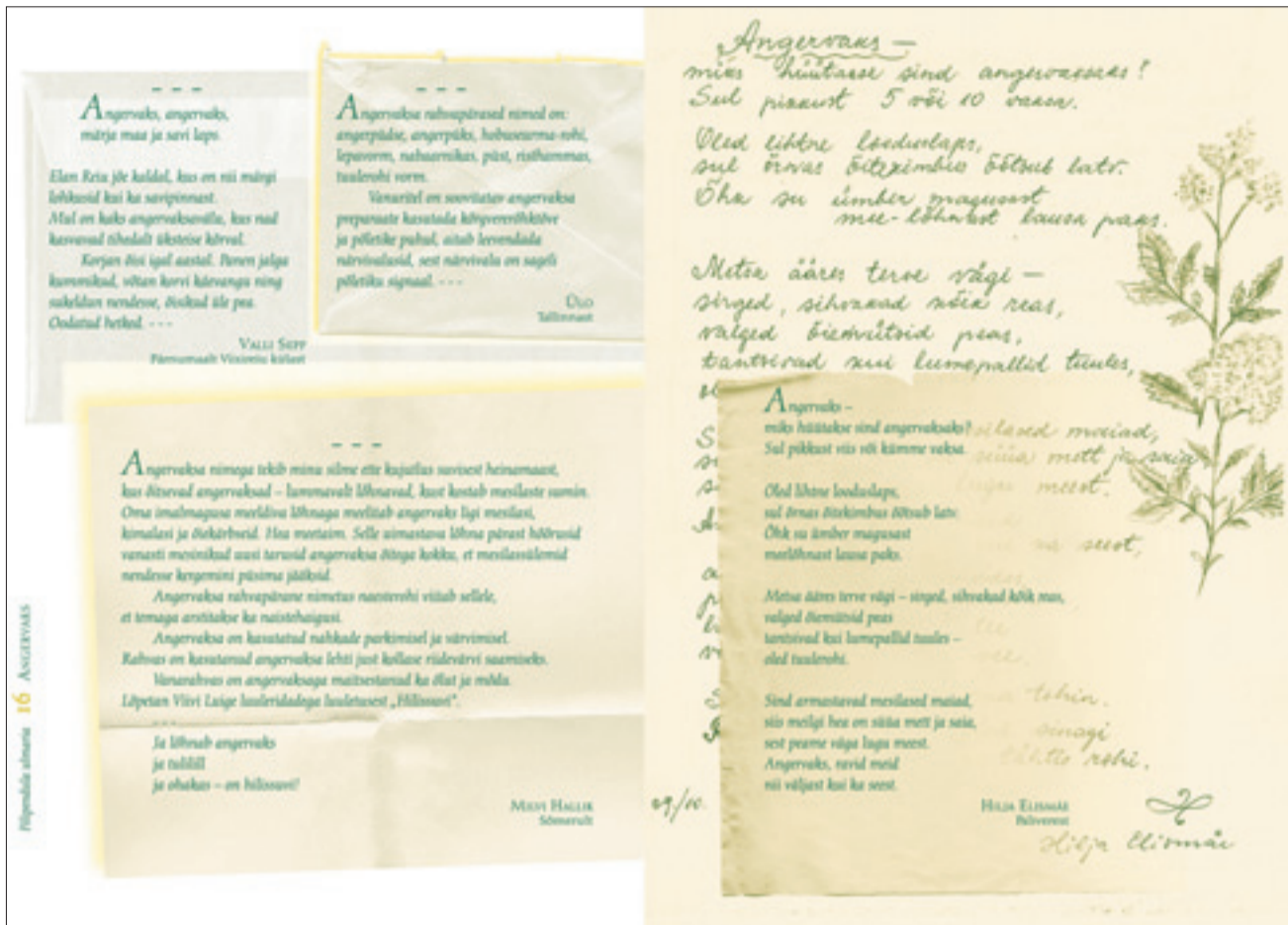
Nendest ehedatest, kaunistest ja sisuküllastest kirjadest sündis raamat, sest Hille Tarto ei raatsinud seda suurepäraselt vara jagamata jätta.

Mitmete ravimtaimeraamatute toimetaja Riina Tammsaarega koostöös valiti sadade kirjade hulgast välja kõige omapärasemad, erilised, sooja südame ja kauni käekirjaga üles tähendatud lõigud ja sobitati raamatuks.

Nüüd saavad need, kes saadet vaatasid ja kaasa elasid, kogemusi üle lugeda, teised aga äratundmisrõõmu ja tulusat tarkust nautida.

On ju meie oma taimedes võimas vägi peidus! Ravimtaimed on meie esisaisid södu ja küüditamisi üle elada aidanud, hilisematele põlvkondadele kauneid hetki looduses pakkunud, abivajajat aidanud. Loodusesõbralikust ja puhtast elust räägivad tänased noored särasilmid, kasvatades maitse- ja ravimtaimi pottides, kui peenart pole kuhugi teha.

Mälestusterohked kirjad kõnelevad

Sadade kirjade seast valiti välja kõige omapärasemad ja erilised lõigud ning sobitati raamatuks.

kastemärgadest heinaniiduhommikutest või kuumast augustipäevast, kui vanaemaga taimi varumas käidi. Ikka tasa ja targu, pisku haaval, mitte ahnitsedes, ja saadu eest tänades.

Korjaja käsi lisab taimetele oma väe, on paljude kindel arvamus. Ja tõevoodis olles aitab meeldiv mälestus ravimtaime korjamisest kiiremini jalule saada. Nii olulised on positiivsed elamused ja mõtted!

Ühesse saatesse saatis kirja ka Kaljo Mandre, tuntud ja austatud provisor. Ta kirjutas: „Olen suur ravimtaimede austaja ja leian rahuldust, et hakkate

neid loodusande rahvale näitama, mis tervise huvides igati väga vajalik. Meie rahvatarkust tuleks ka tänapäeval rohkem hinnata, sest loodus meie osana on sõbralikum meie tervisele kui keemia, mis näib küll operatiivsem, kuid hiljem kahjulikum.”

Maalehe Raamatul on hea meel, et raamat ilmub „Prillitoosi” 25. hooaega tähistades ja Eestile tähtsal juubeliaastal.

Õieilu ja lõhna lummuses

Signe Siim

Ehitusstiilid ja elukohad vahetuvad, muutuvad liiklus- ja sidevahendid, elukutsed, kleidimoed, toitumisharjumused ja traditsioonid. Olemise vorm ja mõte vahetub paljuski, ent läbi aastasadade on inimesed armastanud roose. Läbi põlvkondade on roose peetud südames ja jumaldatud kui lillede kuningannat.

Kui kaua on roosid olemas olnud, täpselt ei teata, ent vanimat leitud ogalist fossiili paigutatakse tertsaari ajastusse. See mõte on peadpööriv. Vanim säilinud kujutus pärineb aastast 1600 eKr ühelt freskolt Knossose palees Kreetal saarel.

Vanade kreeklaste nõrkus rooside vastu on hästi teada. Marmorisse raiutud pildid jutustavad suurejoonelistest ja luksuslikest roosipidustustest, eelkõige veinijumal Dionysose ja armastusejumalanna Aphrodite auks.

Kõige suurem roosimaa Pärsia sai tuntuks esmalt just roosivee ja õli tootmisega.

Roose võib leida kõigi maade legendidest, pärimustest ja kujutavast kunstist.

Foto raamatust

Kõik, mis roosidest räägitakse, on osalt muinasjutt, osalt tõde. Niisamuti võib arvata ka rooside kasvatamise kohta – mõne meelest pole pirtsakamat taimet ja teise meelest pole midagi lihtsamat roosiaia pidamisest. Ka siin on mõlemas arvamuses muinasjutulisust ja tõde.

Rootsi ajakirjaniku ja suure roo-

sifanaatiku sulest ilmunud mahukas raamat on emotsionaalne ja omanäoline, sest ta püüab tõde muinasjutuliselt edasi anda.

Raamatu esimene pool tutvustab lisaks ajaloole ka rooside sordirühmi ning nende sobitamist aiakujundusse koos teiste taimedega. Raamatu põhiosa moodustavad erinevate sortide tut-

Prillitoosi ravimtaimemäng
koostajad
Hille Tarto
ja Riina
Tammsaar
eessõna prof
Aili Paju
kujundanud
Jaana Tammsaar
208 lk
pehme köide

vustused rikkaliku pildimaterjaliga.

Tõlke konsultant Else Liventaal Tallinna Botaanikaaiast hindab seda raamatut just seetõttu, et taas on meelde tuletatud vanad ja külmakindlad sordid, mis vahepeal unustusehõlma vajunud. Aga ka kirjeldatud uusi, mis Põhjamaa kliimatingimustesse hästi sobivad. Aasta-aastalt suureneb roosisortide valik aiakeskustes ja puukoolides, nii on selle raamatu abil võimalik hõlpsalt just oma muinasjuttu aeda luua.

Tänavune soe talv soosis neid, kes roosipeenra mullu rajasid või uute tundmatute katsetasid. Lootused on kõrgele kruvitud ja lõhnav õitemeril lummab...

Roosid – raamat roosisõbralt roosisõbrale
Gudrun Manell
Bertil K
Johanson
konsultant
Else Liventaal
240 lk
köva köide

Harilik kapokipuu on nii Kesk-Aafrika Vabariigi, Ekvatoriaal-Guinea kui ka Guatemala rahvuspuu, kuid pärineb siiski Ameerika mandrilt. Ähvardavate ogade taga peitub väärtuslik kapokivill, mistõttu teda ka *silk cotton tree* nime all tuntakse. Tema okstes pesitseb meelsasti maailma suurim kotkas harpüia.

Foto raamatust

Tuntud ja armastatud rahvustaimed

Taimi Puusepp

Puudel ja lilledel on iidsetest aegadest olnud eriline koht inimeluse elus ja südames. Taimi on kasutatud mitmesugustel rituaalidel ja tervisehädade korral, neist on loodud laule ja neile pühendatud poeme. Paljud austatud taimed on saanud lausa sümboli tähenduse ning seatud kas ametlikult või mitteametlikult rahvustaimena riiki esindama. Mõni maa on piirdunud ühe lemmikuga, teistel on valiku tegemine raskeks osutunud ning rahvustaimi on saanud mitu. Nii näiteks on Kreekal, Serbial, Venemaal, Indoneesial, Madagaskaril, Brasiilial, Paraguayl lausa kolm rahvustaimet. USA on valinud riiki esindama roosi ja tamme, kuid igal osariigil on lisaks veel oma rahvustaim. Mitmed rahvustaimed nagu Arnoldi raitlill, maurituse kõrvarõngapuu, malta ürgjumikas, sandarakipuu, honduurase haldjanokk ja india tiibviljak kuuluvad hävimisohus olevate ja haruldaste taimeliikide hulka ning on jõudnud rahvussümboli staatuse kaitsva tiiva alla tänu keskkonnanõuetekindluse tõusule.

Tuntud ja armastatud

Rahvustaimede raamat tutvustabki 121 maa rahvustaimet. Osa neist on hästi tuntud ning üsna tavalised. Nii on näiteks leedulased valinud rahvussümboliks aedruudi, lätlased hariliku härjasilma, soomlased hariliku maikellukese ja taanlased aasistikku.

Kõige armastatum rahvustaim on aga siiski lilled kuninganna roos, mille on rahvussümboliks valinud Inglismaa, USA, Bulgaaria, Luksemburg, Slovakkia, Iraak, Rumeenia, Iraak, Maldivid. Ehk on põhjus see, et roos on mänginud inimkonna ajaloos väljapaistvat osa. Teda on ülistatud ja kummardatud mäletamata aegadest peale. Eri kultuur-

rides tähistab ta puhtust, armastust, täiuslikkust ja ka surematust või taas-sündi. Igaviku sümbolit on nähtud eriti roosipungas – selle ümmargusel vormil pole algust ega lõppu. Inglismaa rahvuslill Tudori roos on tuntud ka inglise roosi nime all. Tudori roosi punased välimised ja valged sisemised kroonlehed tähendavad kahe kuningliku perekonna – Yorkide (valge) ja Lancasteride (punane) ühinemist pärast 30 aastat kestnud Rooside sõda.

Rahvustaimena on leidnud tunnustust ka mitmed meie valge vesiroosi velled. Looduslikult Ida-Aafrika ja Kagu-Aasia siseveekogudes levinud egiptuse vesiroos (lootos) on üks maailma vanimaid rahvussümbolite ning on iidsetest aegadest olnud egiptlaste püha taim. Egiptlased usuvad, et taime õite intensiivne lõhn annab tunnistust jumalate kohalolekust. See kaunis veetaim sümboliseerib sündi ja taassündi, sest tema südamest olevat sündinud ja taevavõlvile kerkinud maailma esimese päeva hommikul päikesejumal Ra. Bangladesh ja Sri Lanka rahvuslill on suurte valgete õitega täht-vesiroos, mille õitest valmistatakse südameoornikumi ning seemnetel on jahutav, afrodiisne ja jõudutaastav toime.

Vesiroosi sugulane hiiglaslik amasoone viktooria on aga Guyana rahvuslill. Kogu maailmas armastatud veetaimed lootosed on India ja Vietnamis tunnuslilled. Lootoseõis sümboliseerib jumalikkust, viljakust, teadmisi ja valgustumist. Kuna lootose seemned säilitavad idanevuse sadadeks aastateks, peetakse teda ka igavese elu sümboliks. Lootosest saab ka maitsvat toitu ja ravimeid paljude haiguste vastu. Indias New Dehlis asub imekaunis Lootose tempel, mis oma kujult meenutab hiigelsuurt lootoseõit.

Tänu oma õite erakordsele ilule on mitmed lumivad orhideed nagu õilis kuuking, lihavõtte katleia, süütu neit-

sikäpp, panama tuvikäpp, honduurase haldjanokk jt pääsenud rahvussümbolite hulka.

Rahvustaimede sekka kuulub väga eksootilisi taimi, mõnel neist puudus isegi eestikeelne nimetus ning ta on selle saanud selle raamatu kirjutamise käigus. Selle eest tänane eesti taimenimede komisjoni liikmeid. Üsna tundmatud olid meile enne raamatu kirjutamist selliste vahvate nimede kandjad nagu kuveidi kaamelipusa, tonga gartsiniia, kanuu-intsia ja trinidadid tuppsaba.

Kasulik rahvussümbol

Kuigi enamik rahvaid on valinud rahvust esindama mõne oma kodumaal looduslikult leviva taime, tuleb ette ka „külalisesinejaid”, kelle päris kodu võib olla üsnagi kaugel. Näiteks on Venemaa ja Ukraina rahvuslill – harilik päevalill – pärit Põhja-Ameerikast; Kesk-Aafrika ja Ekvatoriaal-Guinea rahvussümbolite hariliku kapokipuu kodumaa on aga Kesk-Ameerika. Kunagi on merehoo-vused kandnud tema seemned Lääne-Aafrikasse, kus kapokipuu on kohandunud. Päevalille töid Euroopasse hispaanlased 1510. aastal. Tänapäeval kuulub see taim maailma kolme tähtsama õlikultuuri hulka. Kolmveerand maailma päevalillettodangust saadakse Venemaalt ja Ukrainast.

Suured ja väärivad palmid on end samuti uhkelt sümbolite ritta sättinud. Saudi-Araabia rahvuspuu on harilik datilipalm, Maldivid, Trinidad ja Tobago ning Suriname tunnustavad kookospalmi, Haiti kuuba kuningpalmi, Colombia andi vahapalmi, Kambodža lehvik-palmüürapalmi.

Kõigil neil palmidel on lisaks ilule ka suur majanduslik tähtsus kohalikele elanikele. Näiteks süüakse kookospalmi noori lehti salatina, vanematest tehakse katuseid, tüvedest saadakse ehituspalkke, õisikuvarre mahlast valmis-

tatakse palmiveini, siirupit ja suhkrut. Kõige tähtsam saadus on viljad, mida kasutatakse toiduks nii toorelt kui ka mitmete roogade valmistamiseks. Üks täiskasvanud kookospalm annab kuni 75 kookospähklit aastas.

Ka sellised tuntud puud nagu harilik tamm, harilik pärn ja euroopa õlipuu kuuluvad rahvuspuude auväär-sesse ritta. Õlipuu ehk oliivipuu on mitme Vahemere maa, näiteks Itaalia ja Albaania rahvuspuu. Õlipuude perekonnas on üle 20 liigi. Tema sugulased on meilgi kasvavad saared ja sirelid. Sümboliks kujunenud euroopa õlipuu pärineb Väike-Aasiast. Rahu, tarkuse ja puhtuse sümbol oliivipuu kuulub maailma vanimate kultuurtaimede hulka ning on etendanud Vahemere maade kultuuris ja toidulaulu tähtsat osa.

Lisaks eelmainitutele saab raamatus tutvustada veel paljude põnevate taimedega, kokku on siin käsitletud 153 taimeliiki või -sorti. Kõikide eelmainitud taimede kohta on raamatus olemas ka joonistused või fotod, mille eest oleme tänulikud oma praegustele ja endistele kolleegidele Tallinna Botaanikaaiast. Loodame, et rahvustaimede raamat on hea abiline nii reisi- ja rännumeestele, mälumänguritele, lilleseadajatele ning kui ka kõikidele teadmishimulistele inimestele.

Maailma rahvustaimed

Krista Kaur, Urmas Laansoo, Taimi Puusepp
312 lk
kõva köide

ilmunud

GI linnas
100 lihtsat ja kasulikku GI-retsepti aktiivse elustiili korral
Ola Lauritzon ja Ulrika Davidsson tõlkinud
Maie Vihuri
130 lk
kõva köide

GI meetod ei ole enam meie lugejatele võõras. Üha rohkem pööratakse tähelepanu tervislikule toitumisele ja ka dieetidele, mis tegelikult üldsegi mitte nälgimist ei tähenda. GI meetodi harastajad on aru saanud, et oskuslikult toiduaineid kokku sättides võib saada korraga kõike – kõhu täis, organismile vajalikke toitaineid ning ka maitsemis- ja nägemiselamuse. GI meetod sobib igapäevasele: lapsele, noorele, keskealisele, aga ka neile, kes toitumist tähelepanelikult jälgima peavad – diabeetikutele.

GI meetodi järgimine ei pea olema ebameeldiv ja kallis. Pisut ette planeerides on võimalik seda järgida ka reisisel viibides, kiirel tööajal või muul põhjusel tavapärasest rütmist väljas olles.

Sellest raamatust leiab nõuandeid pigem toimekas linlane, kellele sissejuhatuses jagatakse kasulikke nõuandeid. Retseptide poolelt leiab suurepäraseid lahendusi kiireks õhtusöögiks, aga ka nautlevaks pühapäevalõunaks.

Samadelt autoritelt ilmunud Rootsi viimaste aastate enimmüüdud tervislik kokaraamat „Parimad GI-retseptid” on meilgi menukas. Sellegi raamatu sissejuhatav osa selgitab põhjalikult, miks GI-meetodit järgida.

Suur kiirete ja tervislike retseptide raamat

365 maitsvat ja toitvat rooga vähem kui 30 minutiga
Kirsten Hartvig tõlkinud
Mari Vihuri
192 lk
spiraalköide

See kokaraamat näitab, et isegi kõige kiiremal ajal on ikkagi võimalik valmistada roogi, mis lisaks heale maitsele annavad ka vajalik koguses põhitoidaineid, mida keha vajab tervisliku seisukorra säilitamiseks. Retseptid on jagatud nelja peatükki (kevad, suvi, sügis ja talv), mis omakorda jagunevad seitsmeks rühmaks (supid; salatid ja toortoidud; pastaroad; rahvustoidud; omletid, pannkoogid ja pitsad; grill-, ahju- ja pajaroad; magusad puuviljaroad) – nii saate aasta igal päeval tervislikku toitu valmistada. Kõik retseptid arvestavad värssete, kohalike ja hooajaliste toiduainetega, et sisseostude tegemine oleks võimalikult vaevatu ning toidulaud igal aastajal piisavalt toitainerikas. Arvesse on võetud väga mitmesuguseid toitumiseelstusi ning võimalusel on ära toodud alternatiivid taimetoitlastele ja laktoositalumatutele.

Autor on litsentseeritud loodus- ja taimravispetsialist, kes üritab aidata inimestel saavutada kontrolli enda tervise üle kättesaadavate toiduainete ja lihtsate loodusravitehnikate abil.

Kuidas Siberist sai Siber

Aivar Jürgenson

autor

Siber – see on maa, mille nime seostatakse enamasti ikka külma, pimeduse ja vangiahelatega. Maa, mis tekitab ka eestlaste teadvuses üheselt õõvastavaid assotsiatsioone. Ja on juba ammu tekitanud. Gustav Blumberg, esimese eesti kodulooõpiku autor, kirjutab 19. sajandi kolmanda veerandi lõpul: „iga laps teab, et kurjategijad Siberisse saadetakse”. Georg Eduard Luiga, 20. sajandi alguse tuntud eesti literaat, kes töötas mõned aastad Siberis eesti külaskooliõpetajana, pani oma Siberi-ainelise jutukogu pealkirjaks kõneka liitsõna „Wägiwallamaal”. Juba ammu enne 1940. aastate massiküüditamisi oli Siber eestlaste teadvuses väljasaatmise maa, kotele paik, millest tasub eemale hoida.

Kas vaid tuline märk kaardil?

Ja kui Siber oli kotele paik juba varem, siis 20. sajandi keskpaigaks omandas ta eestlaste teadvuses suisa põrgulikud kontuurid. Siber – see on meie jaoks eelkõige okastraadi maa. Küüditamised on sellesse kohta maailmakaardil, kus asub Siber, vajutanud tulise märgi, mille alt muud peaaegu välja ei paistagi. Väljasaatmised, loomavagunid, nimetud hauad – varem peamiselt Välis-Eestis, kuid pärast Eesti taasiseseisvumist ka siin riburada avaldatud Siberimälestused – on varmad taolisi pilte meenutama, kohati ka võimendatult ja must-valgeid kontraste kasutades, aga see on arusaadav: sümbol imeb endasse kõike seda, mis temas juba ees, ning muutub seekaudu üha tugevamaks.

Ometi võib sõnal Siberi olla ka positiivne sisu, kuid seda tuleb otsida mujalt. Näiteks need, kes on seal sündinud ja üles kasvanud, need, kellele Siber on kodumaa, peavad Siberit kohati suisa õnnemaaks. Pean tunnistama, et omal ajal, kui Siberi eestlaste identiteedist

Tänavküla Siberis. Foto raamatust

doktoritööd koostas, hämmastas mind, millise kirega esitasid oma argumente sealsetes eesti küldes elavad Siberi apoloogid. Minu Siberi-pilt, mis oli seni toitu saanud peamiselt kodumaal käibivast diskursusest, hakkas pragunema.

Liiga suur vaid ühe tähenduse jaoks

Niisiis on Siber ühtedele põrgu ja teiste paradisi. Kuid Siber tähendab palju muudki. Tohutud lumeväljad, läbipääsmatud metsad, majesteetlikud mäed,

lõputud stepid, inimtühjad kõnnumaad – Siberi ürgne loodus ja kättesaamatu kaugus on samuti andnud sellele paigale oma tähenduse ja assotsieeriva jõu. Siber on liiga suur, et omada vaid üht tähendust, liiga mitmepalgeline, et seostuda vaid ühe emotsiooni või hinnanguga.

Siberi palet on kujundanud erinevad kliimavöötmad, kui rääkida loodusest, ning erinevad rahvad, kui rääkida kultuurist. Ja unustada ei saa sedagi, et juba sajandeid on Siber olnud Venemaa koloonia. Siberit kasutati Venemaa hü-

vanguks, ressurside väljapumpamiseks. Siber aga arenes omasoodu, seal kasvasid peale asunike põlvkonnad, kes olid sündinud kaugel emamaast ning kellele emamaa oli võõras. Siberis elavate inimeste jaoks pole see maa hoopiski mitte lihtsalt osake Venemaast – see on maa, mis annab seal elavatele inimestele nende identiteedi.

Siberist teistmoodi

Eesti lugeja teab Siberit peamiselt nõukogudeaegse ilukirjanduse põhjal (mõeldagu kasvõi Valentin Rasputini

mitmetele omal ajal eesti keelde tõlgitud teostele), reisikirjade ja viimasel ajal põhiliselt küüditatute mälestuste järgi. Käesolevas raamatus on Siberit esitletud teistmoodi – ajendiks peamiselt töik, et terviklikku ülevaadet Siberi aja- ja kultuuriloost seni eesti keeles ilmunud polnudki. Seega on tegu justkui lünga täitmise üritusega.

Raamatus näidatakse, kuidas on Uuralist itta jäävast territooriumist saanud Siber – selline, nagu me tänapäeval teda tunneme, selline, nagu teda teavad seal elavad inimesed. Kuidas ta asustati, kuidas sai temast Venemaa koloonia ning mismoodi sattusid Siberisse elama tänaste siberlaste esivanemad. Kuidas aja jooksul tekkis siberlase identiteet, st kuidas venelastest ja teistest Siberisse sattunutest said siberlased, ja missugust rolli on see identiteet mänginud Siberi ühiskondlikes ja kultuurilistes protsessides. Missugune on siberlaste ja Vene riigivõimu suhe Siberi põliselanikesse. Siber aitab avada impeeriumi ja kolonialismi mõisteid tervikuna. Kuigi Siberil on olnud perifeerne staatus, on ta Vene impeeriumi arengus tähendanud väga palju. Ka sellest – Siberi ja Vene riigi – suhetest ei saa käesolevas raamatus mööda.

Raamatut kirjutades toetusin nii Läänes kui ka Venemaal välja antud kirjandusele, samuti olen esitanud isiklikke tähelepanekuid oma reisidelt mööda Siberit, lõike intervjuudest, mida olen teinud sealsete inimestega.

Siber – vabaduse ja vangiahelate vahel

Aivar Jürgenson
338 lk
köva köide

Lishti kahekümnes rapsoodia

Priit Aimla

tõlkija

Selle raamatu eelviimane lõik algab nii:

Täna on esmaspäev, 1888. aasta esimene veebruar. Täna pääsesin ma ime läbi kuritegelikust surmast ja sama hästi kui sündisin taas uuesti.

Kas saab meile huvi pakkuda sündmus, mis lõpeb tänavu 120 aastat tagasi? Usun, et võib, ja mitte ainult sellele, keda intrigeerib pealkirja muusikateaduslik nonsens. Inimloomus on enam kui sajandi jooksul üsnagi muutumatu püsinud ning kuritegude motiivid on sama arusaadavad kui praeguse ajastu „Kelgukoertes“. Et liigeldakse mitte autode, vaid hoburakenditega, ei aeglusta tegevuse arengut, natuke ehk takistas küll tõlkimise sujuvust jahipidamisvahendite, toitute ja riietuse eripära. Ent mida sobis süüa või ümber panna, seda kõlbab ka teise keelde kanda.

Võin lugupeetud lugejale kinnitada, et olgu tema kriminullide lugemise

kogemus kui tahes suur, ega Kokuškino kandis toimunu peasüüdlast ikka enne raamatu lõppu ära ei arva.

Helge ja südantsoojendav on näha-kuulda 19. sajandi lõpus ühte juuratundengit niivõrd viisaka, sõbraliku, abivalmi ja taiplikuna, nagu seda oli pööraste uurimiste peategelane ja värske juurdlusvõtete initsiaator nimega Vladimir Uljanov. Lööb pahviks küll, et siin polegi mingit müstilist kokkusaadumist, tegemist tööpoolest ligematel aastakümnetel tulihingeliseks revolutsionäärriks kasvava noore Leniniga. Miks autor teda nõnda sümpaatsena on näidanud, ei ole mulle teada-aimata; olen vaid kursis, et Danilin on pseudonüüm ja varjab enda taga kahte kirjanikku.

Muide, eelviimases peatükis näeme siiski Vladimir Iljitši mänguriolomustki. Tema suhtumine inimestesse kui malenditesse võis kogu ta inimarmastuse juures osutada piiritletud kirelikuks ja kaasinimesele ohtlikuks kombinatsiooniks põnevuse ja mängu nimel.

Belletristikast, ka kriminaalromaanini vormis, ei saa me muidugi teha järeldusi prototüübi iseloomu kohta.

Kahjuks kuulun nüüd minagi nende hulka, kes leniniaanat tõlkinud. Kahetsus pole seletatav romaani kirjanduslike väärtuste või puudustega, mind kui sünnilt oktoobrirevolutsiooni ja sellest sündinu vaenlast häirib fakt poliitiliselt. Aga lugedes ei tohiks raamat küll muud kui karget põnevust pakkuda.

Lishti 20. rapsoodia

Vitali Danilin
tõlkinud
Priit Aimla
272 lk
köva köide

Sotsialismi ärasaatmine

Tiit Made raamat „Sotsialismi-leeri peied“ keskendub Nõukogude Liidu bolševistliku diktatuuri mõju alla sattunud Kesk-Euroopa ja Balkani riikide ajaloolistele keerdkäikudele. Nende maade otsustav seljakeeramine Moskva diktaadile oli üks oluline Nõukogude Liidu hääbumise põhjustaja ning andis suurt moraalset ja innustavat tuge ka Balti riikidele nende rahumeelses heitluses oma vabaduse eest.

Kesk-Euroopa maade kogemused bolševismi vastu astumisel andsid baltlastele inspiratsiooni, kuidas targalt kasutada võimalust, mida ajaloosündmuste ootamatu areng võib pakkuda. Raamatus on leidnud põhjalikku käsitlemist Jugoslaavia Föderatsiooni lagunemine iseseisvateks riikideks, mis on toimunud veriste heitluste teel ja põhjustanud inimeste massilist lahkumist oma kodukohast. Teoses on analüüsitud kaua serblaste valitsemise all olnud Kosovo iseseisvumise käiku, mis jõudis lõpule 2008. aasta veebruaris.

Tegemist on kolmanda monograafiaga Tiit Made ajalooramatute sarjas, mis käsitleb Saksamaa ja Venemaa mõjusfääri sattunud Euroopa riikide ja rahvaste võitlust oma suveräänsuse ja sõltumatus eest. Esimene raamat „Ükskord niikuinii“ räägib Eesti laulva revolutsiooni käigust ja jõuab välja iseseisvuse taastamiseni 20. augustil 1991. Teine raamat „Alasi ja haamri vahel“ analüüsib Saksamaa ja Nõukogude Liidu sobinguid Euroopa ümberjagamiseks ning kirjeldab Eesti, Läti ja Leedu sattumist Nõukogude Liidu mõjusfääri, aga ka Nõukogude Liidu rahumeelset lagunemist.

Sotsialismi-leeri peied

Tiit Made
736 lk
köva köide